

DISCURSOS

LEÍDOS EN LA

"REAL ACADEMIA DE BUENAS LETRAS" DE BARCELONA

EN LA SOLEMNE RECEPCIÓN PÚBLICA DEL

DR. D. GUMERSINDO ALABART Y SANS

EL DÍA 29 DE DICIEMBRE DE 1918

BARCELONA

IMP. «LA RENAIXENSA.»—XUCLÀ, 13

1918

DISCURSOS

LEÍDOS EN LA

"REAL ACADEMIA DE BUENAS LETRAS"

DE BARCELONA

EN LA SOLEMNE RECEPCIÓN PÚBLICA DEL

DR. D. GUMERSINDO ALABART Y SANS

EL DÍA 29 DE DICIEMBRE DE 1918

BARCELONA

IMP. «LA RENAISSANCE»—XUCLÁ, 13

1918

REVISIÓ DEL CONCEPTE
DE MISTICISME IBÈRICH

La gloria di Colui che tutto muove,
Per l'universo penetra, e risplende
In una parte più, e meno altrove.

DANTE *Paradiso*, C. I.

Senyors Acadèmichs: Poques vegades m'he sentit tan encongit com en la present ocasió en la que tinc de demostrar que no havèu estat decebuts en la elecció de qui devia ocupar el lloch del per tants títols malhaurat Mossèn Gayetà Soler. He cregut jo que dos han sigut els motius que vos han impulsats a ferho: la vostra benèvola generositat que crea les qualitats al elegit y aquella equilibrada faysó d'obrar de la nostra primera institució cultural catalana que, a la manera de la nostra antiga Constitució, vol que la ponderació dels diferents sectors de la vida nostrada tingui representació en els individus que generosament escolleix. Així, crech, ho havèu fet en la meua modestíssima persona: al elegirme m'hè sentit ab noves forces y dalits per a no veurem massa allunyat de la vostra experimentada fortitut, además de que'l meu caràcter sacerdotal me posava en la obligació, no pas fàcil, de fervos menys sensible la pèrdua del amich Mossèn Soler, les extenses qualitats y pregons conexements del qual compreguereu al sentirlo en altra solemnitat com la d'avuy, a 29 de Juny de 1913, al succehir també al altre benemèrit y espiritual conreudor de les nostres lletres, el Dr. Bonaventura Ribas. Plàcia a Deu que'l meu treball actual y col·laboracions futures no siguin desmerexedores d'aquestes dues figures pertanyents també a la clerecía barcelonina.

Complert aquest càrrech, qu'en mi no es el de consuetut, sinó un tēstimoni fervorosissim de justícia y amiatat, y, prenent comiat d'aquests dos amichs qui reteren ja llur pagament a la vida ab un ja reveure!, entrèm pels camins del tema que vinch per uns moments a posar a la vostra ilustrada consideració.

¿Hi hà un verdader misticisme genuinament ibèrich? ¿El misticisme es de tal manera una planta indígena que podèm afirmar que'l terror hispànich, més que altres llochs, es terror clàssich, a propòsit per a florirhi, ab esplendors propies y característiques, la flor mística? ¿El nostre misticisme no's veu directament influenciat per altres corrents més fortes, essent ell no més que una de tantes petites demostracions vitals d'una forma trascendental qu'en un període's manifesta més qu'en altre? O pel contrari, ¿té aquí més intensitat y extensió, influint y sentintse poch influït? ¿No serà que patim una de tantes llegendes de *megalosis* que una època creà per circumstancies favorables y altra, ò per no escatirho ò perque axís convé, s'encarrega d'anar agrandant y trasmetent sense subjectarla a una seria revisió que afermí la veritat ò destruexi la llegenda?

Veus aquí una sèrie de preguntes que, de temps, jo mateix me feya y, en els continuats estudis sobre filosophs, teòlechs, literats y artistes de la Edat mitjana y Renaxement, m'anava repetint boy recollint dades y al ensemps resolguentles unes en sentit negatiu y altres afirmatiu. ¿He sigut sortós en la proposició del tema y presentació de dades? Mes, abans de tot, dech fervos una confessió: no pretench haver resolt el tema; sols espero haverme acostat a la seva solució, y al mateix temps desitjo cridar l'atenció d'aquells mestres, de qui la documentació sigui més completa que la meua, a no sentar proposicions massa absolutes.

Aquest tema del misticisme en general y del hispànich en particular ha sigut potser massa objecte dels *dilettanti*, quan'es necessària una preparació especial y constància no fallida, que no sempre van acompanyades del enamorament d'una seria investigació y ahont els èxits poques vegades són complerts. Entre nosaltres y en formes circunstancials, han tractat el tema del misticisme ibèrich els literats, quan era afer especial, no diré exclusiu, dels filosophs y dels teòlechs-historiadors; havent influït poderosament en el meu desvetllament vers aquests estudis el mestre sobre els mestres y eminent polígraf Menendez y Pelayo, el recercador infadigable de les obres aràbigues Asín y Palacios, l'historiador filòsof Bonilla y San Martín y'l mestre de Lovayna Maurici de Wulf; però lo que més me revoltà y fou la fuetada que axecà verdanch en el meu esperit veient *a priori* una exageració y un indici de falsetat, fou la lectura d'En Rousselot, qui meresqué d'En Menéndez y Pelayo aquell severíssim judici de tots prou conegut; (1) y

(1) *Heter.* 2.ª Ed. p. 214 del tomo II. — *Ideas Estéticas*, tomo II, vol. I, p. 118 y altres.

la d'En Ticknor, qui, historiador meritíssim de la literatura hispànica, sovint se permet judicis, com l'actual, no sols discutibles, sinó massa indocumentats y sectariament inexactes.

Cuydèm sentir En Rousselot. «Per axò es lícit afirmar que'l misticisme te grans condicions de vida en un poble en el que predomini el sentiment religiós, pèr poch que les circumstancies externes, *afegides a les predisposicions nadiues*, favorexin son desenrotllo. Ara bé, la raça qu'està en aquestes condicions es la hispànica, *per existir en ella una propensió original al misticisme religiós*, de tal manera que, *apenes cristiana, Espanya es mística; el misticisme apareix en ella, no en alguns individus, sinó EN TOTA LA NACIÓ, fins al extrém de poderse dir qu'es un FRUYT DEL TERRER.*» Idea que torna a repetir quan ens diu que «*les vicissituds polítiques y religioses que atravessà Espanya des de l'invasió dels gots, alimentaren poderosament aquesta predisposició original, PRODUCTE ESPONTANI DEL PAÍS Y DEL CARÀCTER.*» Aquest producte espontani predomina en tal forma que s'atreveix a dir que *el desenrotllo de Pídea filosòfica està en rahó inversa de Pídea religiosa*; y per axò *l'espanyol, com l'alarb, es més religiós que philosoph*; essent cosa vana buscar entre'ls noms de la Escolàstica y del Renaxement un home que's pogués comparar ab un Abelard, un Albert Magne, un Duns Scott, un Roger Bacó, ni ab un Ficinus, un Telessi, un Campanella. *A Espanya no més hi hà lloch per als místichs*, y encara aquests no hauran passat per la forta disciplina de l'Escolàstica, com els dos Victors, com En Gerson, com el mateix Sant Bonaventura; arrivant ab tò doctoral a dirnos *la verdadera filosofía faltà sempre en el terrèr ibèrich...*(2)

Escoltèm ara a En Ticknor, qui precedi y fins inspirà a En Rousselot: «Des de mólt antich els cristians espanyols foren essencialment intolerants». «Tot el favor se guardà per als autors místichs y ascètics, PRODUCTE ESPONTANI DEL TERRER ESPANYOL y *fidels*

(2) P. ROUSSELOT. *Los místicos españoles*, versión española por P. Umbert. 2 tomos. Barcelona 1907. Extractem les seves paraules de la *Introducción*. No sabem prescindir de fer observar al llegidor la impressió tristíssimaa que produhexen les últimes paraules transcrites que justifiquen aquelles altres d'En Menéndez y Pelayo en les *Advertencias preliminares*, p. 27, del tomo I *Hist. de los Heter. españoles*, 2.ª ed., quan diu... *en España cualquier librejo escrito en francés pasa por un quinto evangelio*. Realment un país, que ha tingut, ja no vull parlar d'En R. Lull, un Francesch Suarez S. J., philosoph de primera força, qui no sortí del medi hispànich fins y tant que ja era una autoritat indiscutida, no's pot dir que no ha tingut filosofia. Veigis *El P. Francisco Suárez* de la Compañía de Jesús... por el P. *Raül de Scorraile S. J.* Traducción del P. Pablo Hernández S. J. 2 vol. Barcelona 1917.

intèrpretes, sens exceptuarne quasi cap, del antich caràcter castellà». (3)

Quan s'han pogut escriure les paraules que acabem de llegir no es estrany qu'un se senti ò ab defalliments d'angoxa per a no continuar ò ab revoltes d'inconoclastisme per a enderrocar figures qual pedestal potsèr ha sigut massa enlayrat, perque axis com En Rousselot fins ens parla del misticisme d'unes *estancies* del platxerriós *Arcipreste de Hita*, (4) nosaltres, si a mà ve, també hi podriem incloure forces *coples* d'En Mingo Revulgo ò qualsevol grassa turpitud del Rector de Vallfogona, tan nefast per a les pulcrituts de la nostra parla literaria.

D'aquests y altres predecessors y coetanis, com també de traductors y copiadors enciclopèdichs, s'ha anat inflant la llegenda del mistieisme ibèrich, flor única y privativa, que avuy massa sovint s'admet sense previa discussió. Axis donchs, abans de proposar una definició per a saber la extensió real y verdadera del mot misticisme, considero necessari manifestar que procuraré ésser lo més objectivista que pugui, desvestintme de tot subjectivisme, en lo qu'es possible despendres del propi jo com a font de les propies meditacions. No desconeix ni vull amagar les dificultats de semblant desprendiment; però en les revisions dels valors científichs dels temps passats, quan aquests donen toms al entorn del factor consciencia, s'hi ha de portar la màxima visió sintètica, ab el menys impressionisme possible, ja que moltes vegades en lloch d'un serè y ecuànim revisionisme, hi hà un anacrònich regresionisme que facilment se dexa arrastrar per malastruga turbonada vers l'imitació y falsificació imposades per una criteriologia desequilibradament y sectariament antiquada. Axis ab massa freqüència acostuma a passàr ab els estudis el material dels quals dóna el Mitgevalisme y el Renaxement, contra'ls que's peca no sols per despreci, mes també per enamorament, sens tenir en compte que aquests camps, en els que qualsevol se veu ab forces d'entràr, són camps d'una complexitat tan gran que s'hi corre'l risc de sols capirne un mínuscol sector, que, una vegada deslligat de la seva totalitat, porta a les conclusions, encara que aparentment y parcialment documentades, les més contradictories y falses. L'esclat Mitgeval y Renaxement—y permetèume que no'ls deslligui com massa sovint se fa, car l'un es inexplicable sense l'altre y són menys antagònichs de lo que sembla—porta

(3) *Historia de la literatura española* por M. G. TICKNOR: trad. por D. Pascual de Guayangos y D. Enrique de Vedia. 4 vol. Madrid 1851, tomo I, p. 478 y t. III, p. 414.

(4) P. ROUSSELOT, *op. cit.* p. 25.

una gestació de segles y en aquest període larvàtich s'estant aco-
blant els materials que, al venir a terme, tenien de donar aquella es-
plèndida civilització integral y armònica que devia comprendre, ab
amorosa abraçada, tota la complicadíssima vida d'aquelles centu-
ries. No hi hà manifestació vital, per insignificant que sembli, que no
sigui plasmada y informada per un mateix esperit, que, com a segell
propi, anava donant formes característiques a les coses, les que,
primerament imperfectes, devien arribar a plenituds en la contem-
plació de les quals sols sabèm restar muts y extasiats, sense esma
de nova producció. Avuy, per a arribar no més a endevinarles, de-
vèm despullarnos de la nostra pseudo-civilització de perfecciona-
ment mecànic y parcialíssim, axecar l'esperit, evocar aquella vida
y, com els recercadors de la pedra filosofal, pronunciar secretament
y pausada les paraules màgiques, per a que's redrecin, potentes
de sobirana bellesa y plenes de robustesa delitosa, les esplèndides
y luxuriantes concrecions d'aquella època, les quals, malgrat les
protestes y anarques dels segles XVIII y mitjans del XIX, encara'ns
guien y'ns influen y, per un dolcíssim voler de Deu, tornem a
 cercar y trobar ab amorositats y penediments de fill pròdich. Son
segles en els que una completíssima civilització, qu'encara no més
endevinèm, circumvolta'l mediterrani y en ell, com espill de clare-
tats y reproduccions infinides, ens diu que han sigut el vehícol
únich de la patristica, del monaquisme, del aristotelisme, dels llo-
gicistes, dels místichs, dels platònichs, dels mercaders, dels men-
dicants, dels ascètichs, dels orientalistes precursors, dels ocultis-
tes, dels músichs, trobayres y miniaturistes, dels escolàstichs, dels
baconians, dels alquimistes y dels il·luminats, dels gramàtichs, dels
creuats, dels averroistes, dels teòsophs, dels filòlechs y dels huma-
nistes, de les catedrals, dels municipis, dels gremis, dels feudals,
del aristocràticisme y de la democràcia... En fi, no podèm esmentar
cap manifestació social ò privada, que no porti empremtat el seu
segell. El patrimoni intel·lectual d'aquestes èpoques es un patrimoni
que te per rahó pregonera ésser l'expressió científica, artística, teo-
lògica y política del tresor més impersonal que hagi pogut crear
una civilització; tothom hi es un fervent col·laborador, conscient
unes vegades, inconscient les més d'elles.

Ab tots aquests elements que no més faig que apuntar, se
podrà comprendre lo difícilíssima qu'esdevé tota tasca que, en
una forma ò altra, tingui d'endinsarse pels viarany de la Edat
mitja y Renaxença. Al misticisme cristià, que aquest serà en de-
finitiva del que'ns ocuparem, se li dóna tota concreció definitiva
a la Edat mitja ab antecedents que, encara que somariament,
exposarem en son degut lloch; y així se comprèn ja lo complex

que esdevé y les facilíssimes equivocacions que comporta de procediment y de miratge; per axò crech fonamental començar fixant ab la major claretat y seguretat possibles els conceptes d'*ascètica* y *mística*, *ascètic* y *místic*, *ascetisme* y *misticisme*: dos conceptes que en semblants estudis prou sovint se confonen y barregen, essent la causa d'excursions massa pintoresques vers ufanoses conclusions les més irreals y rectilínies.

El misticisme (del mot grech *μυστικός*, *místich*, *secret*, *iniciat en els misteris*) podèm ben be admetre qu'es l'actuació del enteniment y de la voluntat envers Deu, que no s'adquireix per medis externs, manifestantse en l'intimitat, per a arribar a l'unió sobrenatural ab Deu. Ab aquesta definició, per tothom admissible, rebutjèm el quietisme del sumergiment en el nirwana, fentlo consistir en una activitat mental (5). Aclaració de profundíssim valor per a distingir-lo del iluminisme y del quietisme.

L'asceticisme (del mot grech *ἀσκησις*, *exercici*) es un exercici d'actuació externa que te quelcom de pragmatisme y que, mitjantçant els tres camins clàssichs de vida espiritual, te per objecte nodrirse de virtut y perfecció, però sense per axò necessàriament arribar a l'unió íntima d' sigui *mística*. Cerca l'austeritat fins corporal, sense rebutjar, més aviat en cert sentit incloent-la, la meditació. Tot *místic* ha sigut y es un *asceta*, però no tot *asceta* es un *místic*. La *mística* te com a predomini un caràcter, qual disciplina podríem nomenar *esotèrica*, mentres que l'*ascèsis* sempre's manifesta com una pràctica essencialment *exotèrica*. L'home verament *místic* te per mòvil intern de la seva actuació aquella

(5) Vegis l'*Isagoge Balth. Corderii S. J. ad Mysticam Theologiam S. Dionysii Areopagitae*. P. G. tom. II, col. 95-97. «Theologia mystica est sapientia experimentalis, Dei affectiva, divinitus infusa, quae mentem ab inordinatione puram, per actus supernaturales fidei, spei et charitatis, cum Deo intime coniungit.»

En el cap. IV (col. 99 y 100) al preguntarse: *Quis sit finis mysticae Theologiae?* respon: *dilectio quae divinitus inseritur et per eius unionem consummatur.*

Ja abans el gran y sapientíssim Cardenal S. Bonaventura havia dit: (*Opera omnia*, tomo VIII. París 1866, L. Vives, p. 1, 3, 46, 246) *Mystica Theologia... idem est quod extensio amoris in Deum per amoris desiderium... nam per istam (T. M.) animus causam invenit... et in Ipso immediatissime conquiescit... affectum inflammat, intellectum illuminat... Nam in hac sapientia necesse est, ut in seipso primo percipiat experimentaliter veritatem... Haec sapientia in hoc differt ab omnibus aliis scientiis, quia in hac primo oportet usum habere in seipso, quam verba intelligere, et practica hic praecedat theoreticam.* Vegis la *QUAESTIO UNICA «Utrum anima secundum suum affectum possit aspirando, vel desiderando, moveri in Deum sine aliqua cogitatione intellectus praevia, vel concomitante.»* També el *luminosíssim Compendium Theologiae veritatis*, especialment el cap. XXXI.

ratio boni qu'es la formal rahó de l'apetició; y com que Deu es el summe bo y el summe apetible, bellíssim sobre tota bellesa y que fa belles totes les coses per la participació de la seva Beutat, se segueix naturalment el vehementíssim desig de conseguir la seva possessió per arribar a la meta de tota sobirana y suavíssima finalitat d'amor, qu'es la dolcíssima unió ò ubriagador goig per formar una sola cosa ab l'Amat, *per honrar los honraments de son Amat, qui es amable per ço car es amor*, cercantlo per les *vies d'amor qui son longues e breus*, planyent l'home *qui moria a nulla mort sens amor per ço car sens amor vivia*, donantse per nom amor; vivint *encarcerats sos pensaments en lo càrre d'amor*, tenint per la major resplendor la *presencia de son Amat*, clamant perque'ls homes hagin *conexença d'amor y'ls nudrexin a ésser amadors* y rebent son amor de *son Amat, per ço car subirà bé es lo bé de son Amat qui es bé de son bé*, per aconseguir la major e la pus noble amor que sia en creatura, que es aquella qui es una ab lo creador, per embriagarse l'amich de vi qui membrava, entenía e amava l'Amat (6).

L'asceta considera la qüestió espiritual en un sentit ben diferent: per ell l'home, com a subjecte de pecat, considera a Deu el punidor justicier qui satisfà la justícia castigantlo, y per axò aquell deu despullarse y purgarse de si mateix y de la societat y debilitar ab aspre lluyta les impetuositats de la naturalesa per a preparar l'ànima a una sobirana virtut de penediment, perfecció y amor, encara que may cobejant l'íntima y saborosíssima unió.

El místich es un sotilíssim auto-psicòlech, de que tenim belles mostres en els nostres Beat Lull y Santa Teresa; l'asceta es un pràctich que legisla y exerceix sobre facultats abstractes; el primer may té dues manifestacions iguals en individus diferents, el segon sols atenua ò agudisa'l llenguatge sens canviar el fons y la disposició didàctica. L'actuació íntima d'aquell té quelcom de certa visió creadora propia, donantli, mogut per la unció contemplativa, una manera d'ésser escayenta a son esperit; mentres que aquest se proposa un model previ que imita y segueix en ses línies generals y sovint fins particulars, utilisant una tradicional serie de medis teòrichs y pràctichs, de caràcter extern y imperatiu y de procediments negatius y per fi afirmatius, que tota la continuïtat de la família cristiana, en fórmules poch diferents, ha anat repetint des dels primers segles per pertànyer aquestes en part al fons

(6) *Ramon Lull, Libre de Blanquerna. Del libre de Amic e Amat*, passim. OBRES DE R. LULL, Vol. IX. Mallorca 1914, p. 380 y següents.

religió primitiu y comú a la ètica fundamentalment religiosa. Aquesta segona manera de comprendre la vida interna, la única *habitualment* recomanable, es abundantíssima en tractats y llibres, ajustant les seves fórmules teològich-morals a les severitats ò amplituts necessaries de cada època, per a començar en els Evangelis, les matexes Epístoles morals de Sant Pau, continuades les ensenyances en les Constitucions Apostòliques, en les *Recognitiones* Clementines, en les Morals de Sant Gregori, passant pels Concilis especialment els regionals, el monaquisme y les ordres religiosos fins arribar a les modernes manifestacions sintetisades per San Francesch de Sales en la *Vida devota*.

Palesament entesa la concepció del misticisme, ab la major exactitut y lògica, si verament el terrer hispànich fós el clàssich y predilecte de la flor mística, la brotada esdevindria continua, y, des dels començaments de tota vida religiosa coneguda fins els nostres dies, ens trobariem ò ab una successió inestroncada de místichs que aniria acoblantse com les anelles d'una cadena, ò aquests se singularisarien ab característiques tan propies, tan isolades y tan tancades dintre llur cercle que aparexerien dotades de impenetrabilitat externa, ò bastaria la més petita guspira d'importació per a que, com terreny adobat y sedent de llevar y aygua, el verger místich florís ab flors d'esplendorosa vida y pujat color.

Y repassant, encara que molt per sobre, la historia religiosa de la Iberia, ens trobem ò ab una vida normal d'un equilibri harmònich de maravellosa fecunditat sense les accentuacions vívides del misticisme, ò ab esporàdiques situacions extremes, les corrents de importació de les quals fàcilment s'endevinen, d'influències passives palesament conegudes y les quals, desapareguda la causa circumstancial, també sense esforç desapareixen per a no rebrotar de bell nou.

No pretench fer excursions literaries vers les nocions etnogràfiques dels nostres avantpassats prehistòrichs, puix les definicions descriptives que volen aclarir els conceptes de *totemisme*, *tabou*, *celtisme*, *druidisme*, etc. aplicats, en termes generals y en casos particulars, a nostres monuments funeraris ò religiosos primitius, són tan novelesques, tan poch documentades, se basen en indicis y interpretacions tan febles, que, des del anecdotich Harnach, passant pels superficials Dom Leclercq y Fouillé, y acabant ab els nostres mesurats, de serena prudencia y doctíssims, Marquès de Cerralbo y Menéndez y Pelayo, de cap de les maneres trobariem dues concepcions autorisades que poguessin presentarse semblants y concordatoriament definitives. En el període històrich fins al Cristianisme lo poch que de casa nostra sabem, ho sabem per es-

criptors grechs y llatins y per qualche monument, escassissim si'l volèm classificar com indígena. Uns y altres res ens innoven per a fomentar una teoria, sols probable, relacionada ab el concepte místich. Ab axò'm permetrèu, ja que'l misticisme ibèrich s'ha conceput sempre dintre'l caràcter cristià, que des del Cristianisme també subjecti a revisió'l concepte de misticisme, y no sols el cristià ortodoxe sinó també'l naturalista, en quant poden relacionarse y viure y influir y ésser influits dins el terror hispànich.

Senyors: quan el nostre pensament se pot concretar en una forma documental, devèm afirmar que, d'una manera directa ò indirecta, som fills espirituals de la primera y la segona Roma, y potser també, per llevant, ho som de la primera Grecia y, mitjançant la corrent patristica y monàstica y la filosòfica del àrabes-jueus fins al sigle xvi, de la segona Grecia que'ns feu retrobar la primera, que ja havíem quasi oblidada, per no dir oblidada del tot. Ara be, aquests dos símbols d'una civilització, més be que no pas dos pobles ò races, ab la força y disciplina de l'un y ab la filosofia, política y bellesa de l'altre, rés concedexen dins la seva estructura al misticisme; y quan aquesta planta mustiament creix en les seves contradiccions, no ho fa fins la seva decadencia, tenint més aviat un valor de ritus que no de dogma vivificador. Els misteris mitràdichs, òrfichs, elèusichs, apolònichs, etc, ò aparexen com a cultes inquietants d'un Sèneca, d'un Julià, d'un Apoloni y desenfrenats d'uns maniqueistes y d'un Eliogàbal, ò volen valorarse prenent ayres d'ocultisme, teosofia y teurgia, el positiu valer de les quals al fi y al cap no es altre que un jòch de xarlatanisme d'àgora, bo y cercant les tenebres encobrints vils explotacions dels assedegats de misteri. Aquestes noves fórmules religioses, qui lluyten per enderrocar les divinitats indígenes ò per conviure en el mateix Panteon y després disputar la veritat y hegemonia al Cristianisme, vénen d'Orient, potser cansades del jou d'Alexandre, havent trobat un terreny prou ben disposat en la especial concurrencia de races en els últims dos segles qui marquen la fortaleza y decadencia del imperi romà; mes, malgrat aquesta bona disposició, no pogueren fer escola, tenintse de contentar d'un proselitisme ambulant mantingut per clergues viatjadors qui verbotejaven teories gnòstiques incompreses y incomprensibles fins pels matexos predicayres. D'aquest misticisme, si axò se'n pot dir misticisme (que prou massa sovint se confon lo mítich ab lo místich), sols migrades inscripcions se'n han conegudes, sense poderse valorar llur transcendencia en cap ordre de la vida religiosa hispànica; mentres que, d'acceptarse una especial predisposició del nostre terror, hauria arrelat y crescut el seu caràcter misteriós y místich fins a ésser aquelles fórmules substitui-

des per les noves cristianes, qui, potser dibuxades ja en les visions alegòriques joanines y en qualque infiltració del selectíssim helenisme de l'educació del dexeble de Gamaliel, tan esplèndida manifestació devien tenir dintre de poch a Orient, per a ésser, com a fruyt madur y de vida definida, transplantades a Occident pels que, ortodoxes, begueren en les fonts rublertes de simbolisme de la famosíssima escola d'Alexandria.

En el desenrotllament religiós del primitiu Cristianisme a Espanya assistim a les seves lluytes y poch després a les seves primeres manifestacions poètiques, de suavíssim gust, ab un Juvenci y Prudenci y les menys curades d'un Merobaude y Sant Fructuós. Veyèm les lluytes disciplinars y teològiques d'un Ossius ab forteses inaudites y defeccions lamentables. Passen per davant nostres ulls els lluytadors de males causes qui, aprofitant els naturals desconexaments dels dogmes y la set de purificació y misteri del neòfit, ens fan d'Espanya llur palestra ventatjosa per lo allunyada de la activitat y vigilancia de Roma, desfilant en ràpida carrera les visions de donatistes, gnostichs, lluciferians, priscilianistes, origenistes, adopciàns, agapetes, itaciàns, qui sab si també els terapeutes, essentis y joanistes, y per fi els arians y els pelagians... Tots, buscant el misteri, ò dogmàtic ò moral, y la promesa d'una visió comunicativa directa de Deu aquí en la terra, encobrien llurs debilitats y revolta. Tot axò, llevat del priscilianisme y dels agapetes, no es autòcton, no es indígena; es d'importació y de pas tan ràpit, que més aviat s'endevina; y ab tan poca arrel en el xarment y pràctic ò ésser del nostre poble, que, malgrat l'acantonament de les susdites manifestacions heterodoxes, al desaparèixer, en el cas més greu (l'arianisme), la causa política de dependència imperial que'l mantenia, retornà l'espèrit ibèrich sense perilloses dificultats als bons y suaus camins ortodoxes. Així mateix veyèm també claríssimament y neta que'l simple fet geogràfic del priscilianisme no donà al seu pseudomisticisme un seriós valor ni de paternitat, ni d'especial disposició.

No es cosa estranya que no parlèm de les corrents ortodoxes en quant podien en aquest període influir com a místiques, per quant aquelles sols treballen en la difusió del Cristianisme, en la vigilancia de la puresa dogmàtica, en la promulgació y compliment dels Concilis generals y particularment els regionals, tenint ademés el seu magisteri un caràcter disciplinar y, a lo més, ascètic, com tota obra qui està en un període d'extensió y confirmació. Així, donchs, revisarèm les manifestacions heterodoxes que podien donar alguna ocasió a la gestació del misticisme natural ò filosòfic — encara que més aviat n'hauriem de dir ascetisme malaltic y desequilibrat — y

són els agapetes, el priscilianisme y fins l'arianisme, tres heretgies que tingueren dins d'Espanya certa personalitat, (al menys les dos primeres), extensió considerable y arrelament més que regular.

Els *agapetes*, secta fundada per l'egipci March y la noble y rica matrona Agape a mitjans del segle iv, eren, com el seu fundador, *gnostichs y maniqueus*, y que, dedicantse a conciliabuls nocturns força lleugers, fi a que arribaren totes les sectes de caràcter gnòstich, seguien lo que'n deyen la lley de la naturalesa (?) y, com a bons gnòstichs, tot era pur per als purs, manera d'obrar que'ls ha fet incloure per Matter en el nombre dels carpocracians ò nicolaites. La seva afinitat ab els priscilianistes es tan gran, que quasi formen una sola secta, essent els uns precursors ò preparadors dels esperits dels altres; així, donchs, lo que dirèm dels gnòstichs podèm aplicarlo ab molt petites variants als agapetes y als priscilianistes.

A ultims del segle iv Priscilià, de raça hispano-romana, començà a predicar doctrines herètiques; venia precedit de fama de màgich, de les que alguns han fet hipòtesis druidiques, y, segons Sulpici Sever, propagava la *gnosis* y'l *maniqueisme*. Rapidament feu prosèlits no sols entre les dónes sinó també entre alguns bisbes com Instanci y Salvià, extenentse per Galicia, Lusitania y Andalusia. Reunit en 380 un Concili a Saragoça fou condemnat el Priscilianisme: el vuyt canons que sols queden, anaven contra les practiques que tots els autors (Matter, Menéndez y Pelayo, Duchesne etc.) qualifiquen d'ascètiques. Després d'una serie d'instancies y revocacions, Priscilià, convicte de maleficcis y de conciliabuls semblants als dels adamites, cainites y carpocraciàns, fou condemnat a mort per l'Emperador Màxim (a. 385). Els restes de priscilianisme, que per uns anys tingueren extraordinaria efervescencia, acabaren en el primer Concili toletà (a. 400), en el que a la vegada's condemnà el panteisme, l'antitrinitarisme, el doketisme y als marcionites, heretgies que en llurs formes completes ò fragmentaries professaven els priscilianistes. Si bé es cert que aquests, en manifestacions molt atenuades, duraren quasi tres segles, repetim, era més aviat pel seu caràcter ascètic-panteista y may perque el priscilianisme pogués presentarse ab cap característica del misticisme sia filosòfich sia teològich. No volèm allargar aquestes curtes indicacions sobre'l prisciliacisme, car dos autors nostres, Menéndez y Pelayo y Bonilla San Martín, prou n'han parlat y no sabriem pas fer altra cosa que seguir ses petjades, les quals no'ns conduhirien ni de molt lluny a que aquesta heretgia pogués ésser classificada massa fàcilment dintre les de caràcter obertament místich (7).

(7) *Menéndez y Pelayo*, *Historia de los Heterodoxos Españoles*, (segunda edición). Madrid, 1917, t. II, p. 74 y sig.

L'arianisme més té un sentit de dogmàtica revolta contra'l Concili de Nicea y'l Magisteri de Roma que no pas un valor directament moral ò ascètic y molt menys místic.

Els sis y fins set primers segles de Cristianisme hispànic no donen cap fruyt documental d'ordre místic, y sols en grau menys que regular, en donen d'ordre ascètic, en quant a l'ascètica se li dóna un especial valor de perfecció espiritual, com ab eloqüent demostració ens ho manifesta l'apologia, la disciplina, els Concilis, les lluytes contra l'intromissió civil en els afers eclesiàstics y contra la heterodoxia, destacantse en aquest fruytós treball Pacia (s. iv) (8), Ossius (s. iv) (9), Potami (s. iv) (10), Idaci (s. iv) (11), Orosi (s. v) (12), Montanus de Toledo (s. vi) (13), Joan de Biclara (s. vi) (14), Martí (s. vi) (15), Isidor (s. vii) (16), Eutropi (s. vi-vii) (17), Brauli (s. vii) (18), Fructuós (s. vii) (19), Julià (s. vii) (20),

A. Bonilla y San Martín, Historia de la Filosofía española. Madrid, 1908, p. 194 y sig.—Id. id. Madrid, 1911, p. 462 y sig.

L. Duchesne, Los seis primeros siglos de la Iglesia. Barcelona, 1910, t. II, p. 460 y sig.

L. Knöpfler, Historia eclesiástica, Friburg 1908, p. 177 y sig.

(8) *Epistolae III ad Sympronianum novatianum.—Libellus seu Paraenesis ad poenitentiam.—Sermo de baptismo.* V. P. L. Migne, Tom XIII, col. 1051, 1081, 1089.

(9) *Osii sententiae in Concilio Sardicensi.—Epistola Ossi ad Constantium Augustum.* V. P. L. Migne, Tom VIII, col. 1313, 1327. M. Menéndez y Pelayo, *Heterodoxos*, 2.ª edic. Tom II, pàg. 33 y seg.; ahont hi trobarà el lector completa bibliografia.

(10) *Epistola ad Athanasium.* P. L. Migne, Tom VIII col. 1416 Flórez, *España Sagrada*, Tom x. Apend.

(11) *Menéndez y Pelayo*, l. c. pàg. 79. Cf. P. L. LI. col. 873.

(12) *Libri VII historiarum.—Liber de arbitri libertate contra Pelagium.—Consultatio ad Augustinum.* Migne, P. L. col. 663, 1173, 1211.

A. Bonilla San Martín, *Hist. laud.* (Tom I) p. 211 y seg.

(13) V. les seves dues *Epist.* en Migne, P. L. Tom LXV. col. 48 y en Tom V de l'*Esp. Sag.* de Flórez. Cf. Menéndez y P., Tom. laud. p. 159.

(14) Migne, P. L. Tom LXXII, col. 863.

(15) Migne, P. L. Tom LXXII, col. 21, 29, 31, 35, 39, 41, 494.

Bonilla y S. Tom. I. laud., pàg. 216 y seg.

Flórez. Tom. xv.

(16) Migne P. L. Tom LXXXI—LXXXIV.—*Bonilla*, op. laud. p. 224.

(17) Migne. P. L. Tom. LXXX. col. 9.

(18) Migne. P. L. Tom. LXXX. col. 649, 699, 713, 715. *Bonilla*, op. laud., pàg. 255 y seg.

(19) Migne P. L. Tom. LXXXVII, col. 1097-1129.

(20) Migne P. L. Tom. xcvi, col. 453-809. *Bonilla op. laud.*, pàgina 265 y seg.

Idali (s. vii) (21), Tàius (s. vii) (22) y molts y molts altres més, dintre les quals obres trobem, ademés de les corresponents manifestacions dogmàtiques, històriques y apologetiques, les més caracterisades morals, y fins quelcom ascètiques, vetlladores unes y altres de les costums privades y públiques de tots els estaments cristians. May trobem una guspira de misticisme.

Avençant ja quelcom més en la successió dels segles, ens trobem davant per davant del monaquisme, en el que cal distingir tres períodes: l'eremitisme isolat; el monaquisme propiament tal en quant forma colectivitat, sense emperò fer vida comú en un mateix edifici ò monastir; y tercer, el derivat en les primeres ordres religioses — fins a la fundació de les mendicants — les quals revestexen la forma més mitigada del verdader monaquisme (s. xii y xiii),

Sense voler anar a la Índia y a la Persia, (sempre tasca difícil la de fixar fins ahont influeix l'ultraorientalisme en l'esperit d'isolament), del eremitisme isolat ja'n trobem antecedents immediats y relacionats ab el Cristianisme en els essenis y'ls seus identificats els terapeutes; mentres el Cristianisme oriental, més ab contacte ab pobles qui sempre n'havien fet un concepte més unitari y armònic de la vida espiritual, y'l cultiu ascètic-místic del qual es una de les formes habituals del llur colegi religiós — com a pobles qual tradició originaria pitagòrica y platònica may podien oblidar — no té res d'estrany si de bon entuvi's mostra predilecte d'aquestes formes que devien assolir nova vitalitat en el alegorisme d'escola també oriental, a la sombra del Museum de la celeberrima didascàlia que inspirà la helènica Alexandria ab la seva professó inacabable de grans mestres y educadors influents com Pantenus, Clement, Alexandre, Eusebi, Orígenes y altres, malgrat alguns haguessin malhauradament fet defecte en llur fè.

Axis, donchs, veyèm que, precedits ja de molt abans pels fets, els escriptors grechs donen mostres de llur predilecció ascètic-monàstica ab l'alegoria *De duabus viis* de S. Bàrnabas (23), la *Doctrina ad monachos lenis atque spiritualis* de S. Atanasi (24), l'*Iter ad paradisum* de S. Metodi (25), el tractat *De perfectione*

(21) Migne, P. L. Tom. xcvi. col. 427, 815.

(22) *Libri V. Sententiarum*. Migne. P. L. Tom. LXXX, col. 731. Cf. id., id. col. 723 y 991.

Bonilla, *Op. laud.* p. 257 y seg.

(23) *Epistola*; xviii *De duabus viis*, col. 775. — xix *De via lucis*, col. 777. — xx *De via tenebrarum*, col. 779. Migne. P. G. Tom. ii.

(24) Migne. P. G. Tom. xxvii, col. 1421. Cf. id., id. col. 845.

(25) Migne. P. G. Tom. xviii, col. 27.

vitae monasticae de *S. Basili* (26), els llibres de moral y ascetisme de *S. Isaias* (27), *S. Orsiensi* (28), *Diadoqui* (29), *S. Antoni* (30), *S. Nilus* (31), *S. Pacomi* (32), els autors del *Paradisus* (33), les trenta grades de la *Scala Paradisi* de *S. Joan Climach* (34), l'història monàstich de *Sozomene* (35), les exhortacions monacals de *Joan Carpaci* (36), la *Regla oriental* de *Virgili* (37), el celebèrrim *Pratum spirituale* de *Joan Moscho* (38), les narracions de *S. Sofroni* (39), y tants y tants altres qui, dispersats per l'Egipte, Siria, Tebayda, Nitria y Palestina, volgueren que fins els deserts fossin testimoni de llur espiritualitat y severíssima disciplina. Y tant l'Orient es axí mestre que quan a Occident entrà l'esperit aquest del eremitisme y monaquisme, ò's consideren els seus seguidors obligats com un *Jeroni* ab *Heliodor* y *Paula* y *Estoqui* a emprendre'l camí vers les encontrades orientals hont exercexen son magisteri els mestres vivents de tot ascetisme y mística y hont la vida de Crist te la dolcissi-

(26) Migne, P. G. Tom. XXXII. Epist. XXII, col. 287. Cf. id. id. Epist. XXIII *Commendatitia ad monachum*, col. 294 y Epist. XLII *De vita solitaria* col. 347.

(27) Migne, P. G. Tom. XL, col. 1103.

(28) Migne, P. G. Tom. XL, col. 870.

(29) Migne, P. G. Tom. LXV, col. 1167-1212: *Capita centum De perfectione spiritali*.

(30) *Regulae et Epistolae*, Migne, P. G. Tom. XL, col. 958.

(31) Migne, P. G. Tom. LXXIX, *Tractatus De paupertate voluntaria*, col. 967; *De monachorum praestantia*, col. 1062; *De vitiis quae opposita sunt virtutibus*, col. 1139; *De oratione*, col. 1166.

(32) Migne, P. L. Tom. XXIII, col. 17; 29; *Translatio latina Regulae Sancti Pachomii*, col. 59; cf. col. 87.

(33) Migne, P. G. Tom. LXV. *Aegyptiorum monachorum Historia sive Paradisus*, col. 442-455.

(34) Migne, P. G. Tom. LXXXVIII, col. 631-1165. Cf. *Liber ad pastorem*, col. 1166.

(35) Migne, P. G. Tom. LXVII, Cap. XXVIII-XXXIV, col. 1370-1398.

(36) Migne, P. G. Tom. LXXXV, *Capita hortatoria ad monachos in India*, col. 791-826 : 1837-1860.

(37) Migne, P. L. Tom. L. *Regula monachorum, vulgo dicta ORIENTALIS*, col. 373; id. id. Tom. CIII, *Regulae Sanctorum Patrum orientalium*, col. 423.

(38) Migne, P. G. Tom. LXXXVI, pars tertia: *Pratum (spirituale), quod floridam proferat vitarum narrationem caelestis roseti*, col. 2351-3112.

Cf. P. L. Tom. LXXXVI y LXLIV, especialment, col. 119.

(39) Migne, P. G. Tom. LXXXVI pars tertia, *De peccatorum confessione*, col. 3365; *Laudes in SS. Cyrum et Joannem*, col. 3379; *Narratio miraculorum SS. Cyri et Joannis*, col. 3423; *Vita Mariae Aegyptiae*, Col. 3698.

ma sabor del lloch viscut, ò no fan res més qu'èsser llurs ecos parcials per les marques d'Europa, com són un *Cassid* (40), un *Patrich* (41), un *Euqueri* (42), el mateix *Dionís* menor (43), un *Gregori* (44), un *Grimlai* (45), un *Balduinus* (46) un *Enrich de Castro Marsico* (47) y altres; y quan aquesta corrent passà a la Iberia sols té un valor isolat ò disciplinar, qual concreció veyèm en els colegis presbiterials ò Comunitats clericals qui donen lloch a les Colegiates, la Canònica goda y després a la d'Aquisgràn y principalment a l'agustiniana, capítols de vida comú a la vegada que, en els casos més favorables, són merament ascètics, y, seguint sempre una corrent de necessitat d'implantació pràctica en el viure religiós, y les capitals manifestacions del qual ens donen a Espanya l'emigrant *Merobaude* (48), la *Regula seu liber de institutione virginum et contemptu mundi* de *S. Leandre* (49), la *Formula vitae honestae* de *Martí Dnmiensis* (50), la traducció de la *Regula Monachorum* per *S. Isidor* (51), el *Liber de itinere deserti* de *S. Ildefons* (52), la *Regula monachorum* y la *Regula monastica communis* de *S. Fructuós* (53): obres totes aquestes de valor més aviat disciplinar, que no pas dirigides a una actuació y direcció místiques; cosa que axí hauria esdevingut si Espanya hagués tingut un positiu llevat de misticisme, puix en qualsevol dels dos tipus estudiats, a la primera manifestació de monaquisme hau-

(40) Migne P. L. Tom. XLIX, *Libri XII De coenobiorum institutis*, col. 53; Tom L., *Regulae Sancti Pachomii*, col. 271; *Flores Joannis Cassiani*, col. 303.

(41) Migne. P. L. Tom. LIII, col. 827, 831, 837.

(42) Migne. P. L. Tom. L, *Epistola sen Libellus De laude eremi*, col. 701; *Epistola de contemptu mundi et saecularis philosophiae*, col. 711.

(43) Migne, P. L. Tom. LXVII, *Vita Sancti Pachomii*, col. 407.

(44) Migne, P. L. Tom. XXX, *Homilia ad monachos*, col. 311; *Regula monachorum*, col. 319; *Regula monachorum*, col. 391; *Canones poenitenciales*, col. 425.

(45) Migne, P. L., Tom. CXXIX, *Regula solitariorum*, col. 863.

(46) Migne, P. L., Tom. CCIV, *De vita coenobitica, sive communis*, col. 545.

(47) Migne, P. L., Tom. CCIV, *Tractatus De peregrinante civitate Dei*, col. 251.

(48) Migne. P. L., Tom. LXI, col. 971.

(49) Migne. P. L., Tom. LXII, col. 893.

(50) Migne. P. L., Tom. LXXII, col. 21.

(51) Migne. P. L., Tom. LXXX-I, col. 867; Cf. *De activa et contemplativa vita*, col. 1243.

(52) Migne, P. L., Tom. XCVI, col. 171.

(53) Migne, P. L., Tom. LXXXVII, col. 1097, 1109.

ria aquell ufanosament florit y donat bella mostra de tota mena de fruyts místichs y no la mesquinesa ascètica, y encara no de llevar propia, que suara havèm vista.

El monaquisme, tal com generalment se l'entèn, no tingué en Espanya vida forta y influencia fins y tant que en el segle xi les Corts mig franceses d'Aragó, Castella y Catalunya donaren fàcil entrada a les corrents de l'Abadía de Cluny, favorescudes pel Papa Gregori VII y substitutives de les regles de S. Agustí, S. Benet y S. Leandre: substitució que tingué un positiu valor per a la disciplina, la correcció de costums y particularment per la unificació del ritus romà, qui substituí al gòtic; reforma tan necessaria y capitalíssima en els segles de cismàtica revòlta y que conseqüències tan gravíssimes y facilitadores devia després tenir en la direcció espiritual d'Europa.

En els segles xi y xii tenim algunes selectes encara que reduhides mostres d'ascetisme disciplinar conventual que contribuïren molt a la marxa normal de la vida cristiana hispànica, però no tinguérem cap flor de misticisme, com tampoch ne tinguérem en les tres ordres que foren filles d'espanyols y nasqueren en cert sentit en terror hispànich (Dominichs any 1217, Jesuites any 1540, y Escolapis any 1597), sens voler parlar dels Mercedaris per ser una modalitat poch distinta dels Trinitaris (any 1198) nascuts vint anys abans de la data en que S. Raymond de Penyafort plasmà la seva ordre sota la senyera de Nostra Dòna de la Mercè (any 1218). Les tres ordres abans esmentades—la una mendicant y merament regulars les altres dues—se caracterisen per llur esperit científich, educador, pràctic, de perfecció ascètica sense arribar may a les voladuries del misticisme, podentse afirmar que no donen a l'Església hispànica cap místich, malgrat molts d'ells—Dominichs y Jesuites—haguessin escrites maravelloses obres de vida espiritual ascètica y fins s'hagin distingit com a metodisadors de les regles y conceptes místichs, sentits y viscuts per altres; car no devèm desconèixer—y axò'ns donarà una forta seguretat de judici—que no te'l mateix valor, per a una classificació dintre del concepte de místich, *l'escriptor sobre mística* en quant la seva labor es concreta a endinsarse y metodisar lo que altres han vivament sentit y caldament escrit,—moguts aquests sempre ò per un manament d'autoritat jeràrquica, ò per motius de revelació interna,—y'l místich verament tal y *escriptor de mística*, qui, caldejada la seva ànima per les guspíres del amor diví, constantment viu una vida tan forta que cuyda cada instant morir de viure massa espiritualment y quieta, desitjant no rès més que *arrear creuades d'aymadors a conquerir el món per l'Amat*, de qui frueix les dolçures

a cada nova èxtasi ab ubriagueses de delitoses amorositats.

Ab lo exposat fins ara, creyèm claríssim que la tesi del misticisme ibèrich no es flor indígena del nostre verger; sinó que, si algun petit rebrot mostra, més es d'importació y encara, més exactament, de bell caràcter ascètic.

Potser en l'estudi aquest del misticisme dintre la vida regular havèm ja prou avençada nostra opinió dintre'ls segles y convé tornar quelcom enrera a fi de que no quedessin algunes encontrades espirituals sense aquella depuració tan necessaria en els juhis crítics quan aquests s'oposen a la corrent massa comú y desdiuen de l'opinió generalment admesa. Aqueix tornar enrera no es altre que vers l'escolasticisme.

L'escolasticisme, — qual gestació es lentíssima y qual estudi de les primeres manifestacions del qual es el treball de recerca de les escoles belga, parisina y alemanya y quals capdevaners trobèm entre els judeo-àrabs espanyols, — es l'obra de l'especulació humana la més complerta, integral y armònica — malgrat ses deficiències, divagacions y fins puerilitats, — y en qual rehabilitació (despullada de lo inútil y estantiç y aprofitada y renovellada en lo verament científich) no sols treballèm els catòlics tenint per capdevaners l'immortal Papa Lleó XIII y la moderníssima escola de Lovaina; sinó també quants intel·lectes són moguts per un seriós esperit de recerca científica en els camps encara força verges de l'història de la filosofia migeval, per a conseguir la fixació de l'influència activa y passiva y la importància de cada mestre y escola, conceptes aquests decissius per a la comprensió del avenç del esperit humà. L'escolasticisme, donchs, com a integral y armònic — que no en va les seves fonts remota y pròxima són el platonisme-aristotèlic y l'exemplarisme augustinà, ab els neo-platònics *Boeci*, *Cassiodor*, *Marcia Capella*, per a pendre amplitut total y bàsica en les gegantines y precursors obres de *Alexandre de Hales* y de *S. Bonaventura* fins a donarlosli definitiva forma ab un *Mestre de les Sentències* y un *S. Tomàs* — no podia per menys de retre homenatge y incorporar a la seva *Obra Magna* l'ascètica y la mística. *El misticisme ortodoxe*, diu En Wulf (54), *s'es desenrotllat paralelament a la filosofia y a la teologia escolàstiques, haventse, per dirho arís, empeltat en elles; mes LA PRIMERA FLORIDA DEL MISTICISME ESPECULATIU NO ES ANTERIOR AL SEGLE XII. El misticisme constitueix per als escolàstics un sector teològic d'ordre sobrenatural, distingintse de la filosofia escolàs-*

(54) *M. de W., Histoire de la Philosophie médiévale*, p. 261. Louvain, 1912.

tica y tenint un valor pràctic y especulatiu, caracterisantse aquest últim per una contemplació complementada en un moviment afectiu, mitjançant una *comunicació directa no analògica*, sinó de *intuïció immediata*, per la que són indispensables els demés modes de conèixer compresos baix el nom de visions internes. Aquest doble element intel·lectual y afectiu transporta vers l'unió qui fa que l'home es llanci vers Deu. Aquesta sobrenatural unió es el punt culminant de l'activitat psíquica del místic. Ara be, el concepte de misticisme especulatiu podem considerarlo com *sobrenatural ò teològic* y *natural ò filosòfic*, segons que les demunt dites intuïcions s'atribuïxen a l'intervenció sobrenatural divina, ò's consideren com l'obra de la naturalesa y com manifestació la més alta de la vida psíquica natural.

Exposades aquestes dues definicions, abans d'empendre l'estudi y desenrotlló del misticisme teològic en l'escolàstica y ferne aplicacions a la modalitat ibèrica, considerem convenient estudiar, encara qu'en forma ràpida, el filosòfic ò natural, si bé recordant sempre que l'escolàstic verdader, per lo tant ortodoxe, sense ésser titllat d'illògic, no pot admetre davant de les definicions exposades y de llurs inflexibles conseqüències, el misticisme filosòfic; per quant, si el misticisme suposa *intuïció de Deu* y devént afirmar-se que l'enteniment no pot conèixer y la voluntat estimar sinó un objecte proporcionat, el conèxement y amor de Deu en aquest misticisme serà funció de la experiència sensible; mes el procés de nostres facultats per la experiència sensible es *indirecte* vers Deu; procés, donchs, que jamay podrà establir la comunicació *directa*, fenòmen central de tota vida mística. Així se compendrà ben bé que l'escolàstica no pugui admetre aquest misticisme natural com a misticisme propiament dit, explicant-se així també ab tota diafanitat el que hagi sigut rebutjat y'l que, quan certs closos se desviaren de les formes tradicionals admeses, hagin donat estridències qu'eren senyal y explicació d'una vida morbosa que difícilment podia fructificar y que, una vegada aïllada, moria sens dèxar llevor de continuïtat.

Feta aquesta petita digressió prou necessaria per l'aclariment de conceptes, historièm, donchs, el misticisme filosòfic, del que devèm afirmar que quasi sempre es panteïsta car, quan les infiltracions d'aquest misticisme són més clares y vives, també'ls mateixos especuladors sobre'l misticisme teològic voregen els llurs conceptes més arran del panteïsmе idealista, haventhi moments que sols una bona voluntat y'l general sentir d'un escriptor ens el lliuren de semblant acusació. Aquest misticisme que generalment influí en el desenrotlló del misticisme ortodoxe y particularment

del ibèrich—sense fixar les vies per ahont exercí aquesta influència fins al parlar concretament de la mística teològica—te les seves arrels en les primeres manifestacions documentals de la India, Persia, Arabia, Plotinus, Porfiri, Apolo de Tiances, Averroes, Ibn Gebirol, haventlo trasplantat en plè segle ix a la Europa central el prou conegut monjo, mestre en Sagrada Teologia, Joan Scot Evrigena (55), quals *Expositiones y Glossae* junt ab la seva traducció del grech al llatí de les obres del pseudo-Dionís Areopagita tanta influència devien tenir en els segles esdevenidors per al desvèllament y desenrotlló del misticisme dins la Iglesia occidental. Aquest misticisme, móltes vegades ascetisme, en el séu concepte especulatiu y pòtser més en el sentit de conseqüència ò derivació, té manifestacions a vegades inadvertides dins el terror hispànich com En Guiridalsalvus en son llibre *De processione mundi*, Maurici el dexeble d'Amaury de Chartres, en els Catares ò Albigens, Valdenses, Begardes, Flagelants, l'Arnau de Vilanova, els Averroistes, En Ramon Sabunde, Quietistes de Miquel de Molinos (1675), reproduhit aquest en 1708 per J. Beccarelli, els Iluminats ò *alumbrados*, qui en França foren els nomenats Guerinets y en Espanya capitanejats per Joan de Villalpando y Catarina de Jesús ò de Sevilla.

Aquest pseudo-misticisme a Espanya ni es indígena, sinó de caràcter general a Europa, ni té altre valor qu'èsser una mostra de tantes estridències y desviacions ascètiques d'aquelles èpoques d'exaltació imaginativa en cervells dotats de curta capacitat intel·lectual, ja qu'en altres com els Amaury, Arnau, els Averroistes y Sabunde té sols valor d'una llògica conseqüència teòrica de premisses més ò menys naturalistes sentades abans. El mateix Picavet (56), —encara que confonent llastimosament els dos conceptes d'ascètica y mística, cosa habitualíssima a quants emprenen aquest estudi—y sense sotscriure totes les seves paraules, al parlar del primer grupu de la seva classificació que són els místichs que's dediquen a perfeccionar llur personalitat, suposant en ells la presència d'un ésser posseïdor de totes les perfeccions que pot l'hom concebir y la seva unió ab aquest ésser... diu «qu'es cosa evident que *aquests místichs han degut fer la llur aparició bastant tart*, car aquesta disciplina suposa una alta cultura en l'individu y en

(55) Migne. P. L. Tom CXXII, *Expositiones super hierarchiam coelestem Sancti Dionysii*, col. 125; *Expositiones seu Glossae in mysticam theologiam Sancti Dionysii*, col. 267. Cf. *Versio operum Sancti Dionysii Areopagitae*, col. 1023 y seg.

(56) F. Picavet, *Essais sur l'Histoire générale et comparée des Théologies et Philosophies médiévales*, París, 1913, p. 113.

la societat. Aquests místichs són encara més rars fora dels períodes teològichs, quan l'activitat humana's proposa, sobre tot desde tres segles, conèixer, conquerir y mellorar el món en que vivim.» Confessió en boca d'un Picavet plena d'ensenyances, ja que's veu obligat a afirmar—y axò que'l seu criteri no es teològich ni molt menys,—que'l misticisme; quan aquest mot té cert valor de realitat, no es refugi de l'ignorancia, se manifesta en períodes de vida teològica, y podèm sentar la lògica conseqüència de que'l misticisme filosòfich ò naturalista, com moventse desviat del període seriosament teològich, estarà destituït de valor absolut de proselitisme per viure fora de la condició normal religiosa. Y tant es axí, que aquest pseudo-misticisme sols ha pogut existir esporàdicament en petits nuclis, fora sempre d'Espanya, y sense jamay poder sotstrèures a la seva morbositat ascètica, com per exemple'ls *Taborites* (1419), *Anabaptistes* (1521), *Jansenistes* de Port Royal (1643) qual tristíssima apoteosi feu Pascal ab ses *Lettres Provinciales*, *Pietistes* (1675), *Metodistes* (1729), *Pessimistes* negatius de Schopenhauer, etc., etc., sens voler parlar dels *bonzos*, *yoghis*, *sufis*, *derviches*, *fakirs* y demás representants del ascetisme budista y persa d'Orient, l'afer dels quals es submergirse en la negació més absoluta de tota activitat mental y fins física per a delectarse en les somniolències estàtiques d'un nirwana. Aquesta ràpida enumeració, que fàcilment podria completarse, ens demostra ab prou evidència que les races del nort y d'orient, y no precisament la ibèrica, tenen una especial disposició per a totes les actuacions més ò menys anormals de la ascètica y mística, y que aquestes formes viuen allí força habitualment (57).

Acomplida, encara que sumariament, l'anterior digressió sobre el misticisme-ascètic d'ordre filosòfich, se'ns permetrà el retorn a l'estudi—qu'haviem dextat en suspens—del misticisme teològich, entorn de quin primordial concepte te de girar en definitiva tot el verdader y genuí misticisme ibèric en les seves dues típiques manifestacions, catalana l'una y castellana l'altra, impreses abdues del més característich segell.

Al estudiar En Wulf (58), si bé molt rapidament, el misticisme teològich, ens diu qu'aquest està dotat d'unes característiques generals qui, més ò menys dominants, se troben dins tota ciència mística, y són: «Primera. Les altes esferes de la contemplació mística, estant velades d'una vaguetat misteriosa, se presten fàcil-

(57) L. Knöpfler, *Manual de Historia Eclesiástica*, Friburg, 1908, p. 551 y seg.

(58) *Op. laud.* p. 263.

ment a. les descripcions poètiques y als miratges de l'imaginació; d'ahont també'l favor que gaudeix el *mètode simbòlich*. Segona. L'unió de l'ànima ab Deu essent la finalitat de la vida per als místichs, aquells, qui al mateix temps s'ocupen de filosofia se fixen preferentment en els problemes de psicologia y moral. Además, se troba en llur filosofia l'orientació general del esperit místich. Es axí que, seguint el consell de Sant Agusti, concentren tota llur atenció en l'*home interior*; accepten voluntariament el dualisme de l'ànima y del cos, y la lluyta que l'ànima deu sostenir per despendres de les trabes de la sensibilitat. Tercera. Els místichs més exaltats professen un alt menyspreu per la filosofia y'ls filosofhs. Els consideren com uns extraviats que s'enganyen sobre'l sentit y'l valor de la ciencia humana. En el lloch de la rahó expoliada, els místichs hi posen la fè afectiva.» Veus aquí tres característiques qu'en general trobem en tot místich, encara que'l tercer sigui mólt discutible, y'l seu valor més aviat ho sigui de reacció contra les exageracions d'una època ò circumstancia determinada; car ningú se'ns atrevirà a negar la forta, extensa y opulent inteligencia y fins l'acurat cultiu de la filosofia d'un *Sant Agusti*, considerantlo en cert sentit, sinó com a místich, al menys com un gran factor en el monaquisme y ascetisme occidental per les seves obres *De moribus clericorum*, *Epistola 211 ad sororem* y la *Enarratio super psalmum 132* (59), qui tenien d'ésser la base de moltes Regles dites agustinianes; la sabiduria del comentador y discretíssim recopilador *Sant Gregori Magne*, quals *Moralium Libri XXXV* (60) tan pregona influencia devien tenir sobre S. Isidor y tota l'escola sevillana gòtica, malgrat la seva invectiva contra'l prestigi de la ciencia gentilica y que també devia ésser un pseudo-argument més contra'l filosofisme dels decadents escolàstichs; la profundíssima síntesi teològich-moral d'un Venerable *Beda*; la sistematissió breu y compendiosa ab el seu doble caràcter d'especulació y afèctuositat del gran y sereníssim y encara més suavíssim S. *Bonaventura*; les visions de càbala filosòfich-teològica fins el compendi de *Llògica* en vers d'un Beat *Ramon Lull*, qui seguí punt per punt les petjades d'Algazzali (61). Aquests y molts y molts altres escriptors místichs ò sobre mística, la llista massa extensa dels quals podríem enumerar, han sigut

(59) *Knöpfler*, op. laud, p. 396. P. L., T. XXXVII, XLVI, c. 237.

(60) *Migne*, P. L. T. LXXII, col. 509 y T. LXXVI.

(61) *J. Rubió Balaguer*, *La lògica del Gazzali, posada en rims per En Ramon Lull*. Anuari del Institut d'Estudis catalans. MCMXIII-XIV, p. 311 y seg.

diligents y profundíssims conreuadors de la més subtilíssima filosofia, sense ésser aquesta obstacle a llurs elucubracions internes fins arribar a les més altes visions, fruyt de la més íntima vida mística. No desconexem els motius que Algazzalí, lo mateix que'l Venerable Tomàs de Kempis, el P. Nieremberg y molts altres, qui haurien fet les delícies del Abbé Gaume, els havia mogut a malparlar de la filosofia ò millor dit dels filosofhs, però precisament l'invectiva més fuetejadora del mateix Algazzalí simbolisada en el llibre *Tehà-fot-Olfalasifa* tenia per objecte destruir, no la filosofia (car de ella s'en servia acceptant taxativament la lògica, part de la física y les matemàtiques) sinó'ls filosofhs, per quant aquests prescindien del ordre sobrenatural per excessivament enamorats de la rahó, havent exposat ab tota serenitat de juhí en el llibre *Macásid-Olfalasifa* la totalitat de la doctrina peripatètica, utilisant també les obres dels matexos filosofhs, especialment d'Alfarabí y Avicenna: treball que força debia influir en nostre Lull (62). En quant al Venerable Tomàs de Kempis (63) y altres ascetes convé axis mateix tenir en compte l'abús que, després dels discrets Comentaradors Cassiodor y Boeci ab Petrus Hispanus (64) y'ls sòlits teòlechs, s'havia fet dels comentaris del *Organon* d'Aristòtil que devia arribar fragmentariament al domini dels escolàstichs qui semblaven no tenir altra ocupació que la disputa y'l sofisma en torn d'aquells comentaris, y qual culminació devia trobarse en el *Liber sic et non* del pintoresch y anecdòtich Abelard (65).

Fixats els valors, donchs, de la mística teològica y de les seves característiques en la escolàstica migeval, que en definitiva era la que poderosament devia influir en els nostres pochs ò molts místichs, hora es ja qu'entrem de plè a estudiar per qual doble corrent, cristiana una y profana l'altre, devia arribar en el terrer hispànich la llevor mística y qual devia ésser la seva florida que, àdhuch momentània, devia dexar flayres de perdurable recort y de enamoradora dolçura.

Que'l misticisme occidental y particularment l'hispànich ha rebut influencies orientals per via no cristiana, es avuy dia veritat que s'admet ja sense discussió de cap mena; l'única discussió serà, si per cas, sobre la seva extensió y fins ahont es arribada la seva intensitat, car, valentnos d'una imatge rabínica, dirèm que moltes

(62) *Asín y Palacios. Algazel*. Zaragoza 1901, cap. III y passim.

(63) Cf. Lib. I, cap. III.

(64) Migne, P. L. Tom. LXIX, col. 501, tom. LXX, col. 1149-1309. T. LXII els pròlechs; t. LXIV, col. 9 y col. 71. Cf. *Wulf*, op. I. p. 463.

(65) Migne. P. L. T. CLXXVIII, col. 1329.

vegades no podem fixar per quines modalitats el gra de blat transportat en la sandalia ha conseguit ésser sembrat en les cimes més altes y poch seguides per la petja humana. Aquesta dificultat en fixar ab tota concreció les fonts immediates y totals profanes d'un escriptor místich, també existeix per a fixar les de procedencia cristiana, de tal manera que aprofitem el moment present per a advertir que, al citar punts de comparació y relació, no voldrèm sempre suposar la seva dependencia immediata y directa, si bé afirmant sempre y ab tota força que no creyem massa facilment en els iluminismes d'alguns escriptors, quals comentadors encara professen la teoria de les *idees-bolets* ò de generació espontània, sense lligams passats ni pròxims a la època y producció d'un escriptor. No ignorem tampoch que l'orientalisme ha sigut y potser encara es la meca dels iniciats y la panacea que serveix per a curar totes les dificultats, soltant els nusos de que tan plenes estan les metodisacions espirituals entorn els primitius caps de brot de qualsevol disciplina humana y principalment entorn els místichs; però no volèm ni podem desconèixer que, axis com, «sense haver vist a Plotinus, es impossible entendre l'*Areopogita*, ni a *Ibn Gebirol*, ni a *León Hebreo*, axis tampoch arribarem a conèixer al nostre místich *Ramon Lull* y les manifestacions posteriors en els escriptors místichs castellans, sense tenir al davant la *Fons vitae* del mateix *Ibn Gebirol*, el *Regimen del solitario* d'*Ayempace*, l'*Autodidacto* de *Tofail Hay-ben-Jokdam*, l'*Abraham-ben-David*, *Jehuda Levi*, el *Zoar*, *Maimònides*, *Gündisalvus*, *Mohidin* y molts altres.» Dels uns coneixem l'influencia directa, dels altres sospitem aquelles filtracions tan naturals y lògiques, per exemple, en una inteligencia tan potent y inquieta y oberta en tot lo que tingués sabor aràbich y jueu com en la del mestre *Ramon Lull*, qui, —de la mateixa manera qu'En *Ramon Martí* en l'obra apologètica *Pugio fidei* anava exposant la seva primera part extrayent ò copiant el *Tehâfot* de l'*Algazzalí* per a passar després una bona part a la *Summa contra gentes* de S. Tomàs, essent axis mateix explotat extensament per En *Pascal*, —no sols espigolà extensament y seguí l'obra filosòfica del *Algazzalí*, qual Lògica havèm vist que fins rimà, sinó, y axò té especial importancia per al nostre estudi, que aquest escriptor aràbich junt ab En *Mohidin* li donaren els conceptes més trascendentals de la seva obra filosòfica, a la vegada que li suministraren part del tecnicisme, esque-mes, alegories y que especialment, per medi del llibre *Ihia*, debía trobar-se ab aquella conegudíssima transició del ascetisme qui, començant en la *via ordinaria* ò *interna*, per la *via devota* ò *interna-purgativa* va ascendint fins a la *devota interna-unitiva*, que té'l seu esplèndit complement en la *mística* qual objecte es coneguir

la comunicació directa intuitiva de Deu, arribant a les últimes conseqüències del arrobament, l'èxtasi (66). Aquesta influència immediata no cristiana, y que no's pot duptar rebé la mística nostra y després l'occidental, té una doble font d'infiltració: per una part en els mistichs àrabs se troben les senyals del pensament ascètic-mistich dels *yoghis*, qui tanta vida fervorosa tingueren en els límits de la India ab la Persia, del monaquisme ò confrades d'*essenis* y *terapeutes* principalment els de caràcter eremítich d'Egipte, de les *Enneades* de Plotinus (qual traducció àrabe al menys parcial era ja coneguda en el segle IX), ò sia, en poques paraules, els àrabs s'havien més ò menys assimilat tot lo que'ls semblà aprofitable en els Perses, Siriachs y Grechs; y, per altra part, influí visiblement en ells l'allegorisme de Filó — mescla de judaisme, helenisme y estoyisme —, el monaquisme oriental cristià que poderosament y extensament se difundí per Assia y Africa y especialment per medi de la dispersió y propaganda nestoriana (segle V) que, tenint el seu centre intel·lectual en Nisibe (Persia), sota'l nom de *Cristians Caldeus* y de *Cristians de Tomàs* s'extingueren per quasi tota l'Assia oriental, centre y sud (Xina, India y Arabia), vivint encara ab força esplendor a les darreries del segle XIV. Per axò'l senyor Asín (67) ha pogut dir que «d'aquesta manera y per camins indirectes han retornat al Cristianisme occidental un bon nombre d'idees, rebudes primerament per Al-Gazzali de la tradició cristiana y del monaquisme oriental» (68).

Paralelament a aquesta corrent, que començà essent centrífuga per acabar essent centripeta per aquella llei biològica-social de que tota acció recorda sempre'l primitiu organ productor ò transmissor, se produeix y acciona l'altra corrent plenament cristiana, les primeres manifestacions de la qual havèm ja apuntades y que ara concretarem quelcom més per a arribar a la escola francis-

(66) Asín, op. I., p. 340. — Id., *La Mystique d'Al-gazzali*. Beyrouth (Syrie). 1914, p. 36, y passim.

(67) Asín, *La Mystique d'Al-gazzali*, p. 36.

(68) Creyem útil copiar lo que diu E. Renan en els *Études d'Histoire religieuse*, París 1862, p. 234: «L'Arabie manque complètement de l'élément qui engendre le mysticisme et la mythologie.» — Nota. «Si l'on m'objecte la tendance générale de la philosophie orientale vers le mysticisme, je ferai observer que ce n'est que par abus que l'on applique le nom de *philosophie arabe* à une philosophie qui n'a jamais eu de racines dans la péninsule arabique, et dont l'apparition a été une réaction du génie persan contre le génie arabe. Cette philosophie a été écrite en arabe, voilà tout; elle n'est arabe ni de tendance ni d'esprit.»

F. Picavet, op. I., p. 382: «La philosophie a toujours été persécutée au sein de l'Islam.»

cana mestressa de tot modern misticisme pràctic, encarnada en la espontaneïtat directiva y maravellosa santedat d'un Sant Francesch d'Asis y en la pregona especulació y metodisació claríssima d'un Sant Bonaventura.

La Iglesia en els primers segles, malgrat l'obra d'expansió y consolidació que acomplia, no per això descuidà'l cultiu de la intel·ligència, ja per la potencialitat de tota sabiduria que portava en el seu si, ja perquè s'hi veyia obligada al posarse en contacte ab les sectes que li disputavan l'hegemonia religiosa, com també ab la ciencia helènica que, en les seves manifestacions de neo-platonisme y estoicisme, predominava en els dos centres intel·lectuals de Alexandria y Roma. Així que comença a extendres quelcom el Cristianisme, tot seguit se veu obligat a lluytar, com ho revelen ja les matexes Epistoles de Sant Pau, les de Sant Pere, Sant Judes y Sant Ignasi; però la corrent més poderosa y que devia obligarla a desplegar més activitat per la extensió que comprenia, fou la *gnosis* vulgar que, nascuda a Samaria, tenia d'extendres per la Siria y per Egipte, essent els seus més celebrats mestres Valenti, Basilid y Carpócrates, tots tres dexebls de la influent escola d'Alexandria. Ara be, prou coneguda es la part importantíssima que dona la *gnosis* a la inventiva de la imaginació y la preparació cabalística de la qual se suposa per endinsarse dintre aquella multitud inestricable de *nous*, *eons*, *pleromes*, *demiürgues*, etc., per a començar en la infusa *Sofia* dels purs, fins arribar a les dolces galvanisacions de la *Sofrosine*. Al costat de la *gnosis*, ens trobem ab la escola grec-judayca de Filó (30 a.—50 d. J. C.), coneguda també baix el títol comú de *filonisme*, que tenia per finalitat l'armonisació de la filosofia grega ab les ensenyances religioses del judaisme, considerantho com el procediment apte de profundisar els Llibres Sagrats, ingeniantse per a trobar en l'Antich Testament les idees que prenen dels grechs; a qual fi creà l'amplíssima *interpretació alegòrica* de les Santes Escripures. El dualisme platònic entre'l cos y l'ànima donà lloch al seu ascètic-misticisme, el qual té per objecte la revelació de Deu al home mitjansant una il·luminació sobrenatural y el desvanexement de la consciencia humana, ò sia, l'anul·lació del home devant Deu, l'èxtasi, l'estat profètic a que tothom pot arribar, fent usatge continuat del principi de perfecció que va desenrotllantse per una serie d'ascensionals gradacions.

Una vegada entrat per aquests viarany de l'alegoria y del misticisme, tot sistema, per poca disposició que hi demostrés, en tenia de participar y així el *neo-platonisme*—al interpretar en un sentit religiós-místic totes les teories anteriors a la seva aparició—venia a ésser un sincretisme original dels diversos sistemes de fi-

losòfia, y les seves fonts deuen ésser buscades, ademés de les del platonisme, en el pitagorisme, estoïcisme, peripatisme y en el grec-judaisme de Filó, suara estudiat sumariament. Aquesta escola fou portada al cim més alt per Plotinus, dexeble d'Ammoni Saccas, a Roma hont morí vers l'any 270. La seva obra, recopilada pels seus dexebles Eustaqui y Porfiri baix el títol d'*Enneades*, juntament ab els *Dialechs* de Plató y l'*Organon* d'Aristòtil, són els tres grans monuments que comprenen y vénen a ésser tota la filosofia grega. Sentat el principi plotinià de que «qui es eternament perfet engendra eternament y lo qu'engendra es etern, però inferior al principi generador, per una sèrie de processions descendents qui comencen en l'*U* y, passant per l'*Inteligencia*, l'*Anima* del món, devien acabar en la *materia*», y, com a conseqüència sinó ésser, al menys afavorir les afirmacions panteistes qui tan pròximes sempre són a tota especulació mística. Axò en quant a la concepció filosòfica; en quant a la religiosa-mística, Plotinus ens diu que «l'ànima es quelcom de diví» y aquí a la terra sols permaneceix per una necessitat de procés còsmich, essent la seva unió ab el cors merament extrínseca. Així donchs, tot l'esforç del home aquí ha de consistir en reintegrarse a aquell estat primitiu en que formava part de l'ànima universal, reintegració assequible mitjantçant el desprendiment de la sensibilitat, defugint l'home hílich (69). Per axò tota vida y tota filosofia ha de tenir per objecte realisar aquest retorn ò unió mística de l'ànima a Deu. A n'axò va la metafísica plotiniana; per axò afirma la personalitat humana; per axò l'exercici perfet de l'activitat intel·lectual, les purificacions de lo sensible, la mirada vers lo supra-sensible; per axò el desenrotllament subjectiu de l'intel·ligència, qui per tres gradacions successives (raonament sobre éntes lògichs, contemplació del món intel·lectual y contemplació del Esser primer), arriba a la forma més transcendental de l'activitat intel·lectiva incòscient, l'èxtasi, abismantse en Deu. Encara aquestes necessitats místiques de lo sobrenatural devien complicarse en Jamblicus († 330), el teurgich de maravellosa amplitut, que no havía exclòs del seu Panteón cap divinitat coneguda per heterogènea y contradictoria que semblés.

Aquest estat perenne d'Alegoria y misticisme, que trobava camp tan abonat en els pobles orientals, posava a n'els primers escriptors cristians en el cas de utilisarlos també, si bé ab aquella prudència que la lletra primitiva y sentit directe aconsellen y la germanor dels quals tan bellissimament trobà la famosa *Escola Antio-*

(69) Plotin, *Les Ennéades de*, trad. par M.-N. Bouillet, 3 tomos, París, 1857. T. III, p. 14, 22, seg. y passim.

quena posada enfront de l'*Alexandrina*. Així veyèm de bon entuvi en alguns escriptors primitius el predomini del procediment alegòrich còm *S. Hermas* ab son *Pastor* qual visió III *De triumphantis Ecclesiae structura y Similituts I y IX* sobre la ciutat futura y els misteris de la *Iglesia militant y triomfant* (70), a més del caràcter alegòrich del llibre, són a la vegada testimoni de la visió ascetich-mística que prenia còs en els escriptors eclesiàstichs; lo mateix en quant a *S. Clement Romà* (71) ab son tractat *Quod duae sunt viae* y *S. Barnabas* (72) ab les alegories IV, VII, VIII, XVI, XVIII, XIX, XX y *S. Ignasi Màrtir* (73), qual frasse de la *Epistola ad Romanos*, *mori desidero, nam amor meus crucifixus est*, tanta base devia donar als místichs desfogaments, plens d'amorosa sollicitut, per a Crist crucificat; y la escola que devia per fi caracterisar l'alegorisme ab el ascetich-misticisme dintre tots els ordres filosòfich-teològich, escripturistich y religiós fou la escola cristiana d'Alexandria, creada enfront de la simplement helènica, per a predominar ja totalment vers el segle vi. Aquesta escola, que fundada per *Pantenus* († 200), ilustrada per *Climent* († 216), va arribar al seu més alt grau d'esplendor ab la vastíssima y sintètica inteligencia del africà *Origenes* († 254) en l'obra *Περὶ ἀρχῶν*; dexeble aquest del neo-platònich *Ammoni Saccas*, tenia per senyera els procediments alegòrichs y místichs portats fins a la última conseqüència, aplicant la *tricotomia* platònica a les interpretacions de la Sagrada Escripura, procès que donava a ell y dexebles tota mena de facilitats, per extravagants que fossin, vers la solució de les pseudo-antifanies evangèliques. Aquesta escola fou filla del medi ambient y no sabé sustrauressen en lo que no li era convenient, dexantse portar per la filosofia grèch-judayca, especialment per *Filó*, y per la de *Plató* y *Aristòtil* y dels

(70) Migne, P. G. Tom. I, VISIO III, *De triumphantis Ecclesiae structura*, col. 879. SIMILITUDINES.—I.^a *Nos quia in hoc mundo permanentem civitatem non habemus, debere inquirere futuram*, col. 951.—IX.^a *Aedificandae militantis et triumphantis Ecclesiae mysteria maxima*, col. 979. Cf. el Tom. II.

(71) Migne, P. G. Tom. I, *Quod duae sunt viae*, col. 995; Cf. *Gratiarum actio pro mystico et sacramentali unguento*, col. 1019; *Gratiarum actio de mystico aqua*, col. 1043; *Gratiarum actio de mystico unguento*, col. 1046.

(72) Migne, P. G. Tom. II. La seva *Epistola* especialment les alegories: IV *Antichristus ante portas*, col. 731; VII *Ieiunium et caper typus Christi*, col. 743; VIII *Vacca rubra typus Christi*, col. 747; XVI *Non templum iudeorum, sed spirituale templum christianorum Deo placuit*, col. 771; XVIII *De duabus viis*, col. 775; XIX *De via lucis*, col. 777; XX *De via tenebrarum*, col. 779.

(73) Migne, P. G. Tom. V, col. 685. Cf. col. 693.

estòychs per medi del neo-platonisme, qual dexeble fou el principal representant y mestre Orígenes. Homes eminents d'aquesta escola, y ab el mateix caràcter alegòrich-místich, foren també *Sant Dionís Màrtir* († 265) y *Sant Gregori de Neocesarea* († 270).

En aqueixa cadena del misticisme teològich d'influència neo-platònica, hi han dos arnelles d'una capdal importancia per al desenrotlllo del misticisme a Occident: l'exemplarista *Sant Agustí* y'l místich *Dionís el pseudo-Areopagita*. Sant Agustí († 430), malgrat no conèixer la llengua grega, està plenament possessionat y influhit pels neo-platònichs com Plotinus y Porfiri que llegeix servintse de les traduccions de Marius Victorinus; pel mateix conducte alexandrí està força enterat de Plató y molt poch d'Aristòtil, considerantlos abdós essencialment iguals en doctrina. Partint Sant Agustí de la base de que «el verdader filosof es un aymador de Deu» (74), vers l'estudi d'Aquest fa convergir tota la seva metafísica, la moral y espècialment la seva psicologia, fusionant ab estreta harmonia l'enteniment y'l cor, el conexement y l'amor, per a formar lo que se'n ha dit el seu intelecto-misticisme. Tots prou sabèm la importancia capitalíssima que semblant concepció especulativa y mística devia tenir en els destins del misticisme teològich en els temps posteriors, car Sant Agustí es el medi transmissor natural pel que passen a la teologia y filosofia escolàstiques un bon nombre de idees de l'antiguitat, que, sense ell com a sintetisador y Sant Isidor com a enciclopèdich, no tindrien rahó d'ésser ni suficient explicació possible. Les obres augustinianes de caràcter ascètic-místich que influhiren força baix aquest cayre y que al mateix temps que donaven peu als canonges regulars y eremites de Sant Agustí, anaven acoblant materials que's desenrotllarien en els segles posteriors y'ls títols dels quals, que veurèm reproduhits per Sant Bonaventura y la escola franciscana, son *De opere monachorum*, *De disciplina christiana*, *De diligendo Deo*, *Soliloquiorum*, *Speculum*, *De scala paradisi*, *De vita christiana*, *Sermo de contemptu mundi*, *Epistola ad sororem* 211, *Enarratio super psalmum* 132, etc., etc. (75)

El pseudo Dionís Areopagita, la data d'aparició del qual devèm posar a les derrerries del segle v y primers del segle vi, begué y's calcà en les fonts neo-platòniques de l'escola d'Atenes per medi de son més influent representant, Proclus (420-485), la terminologia y fórmules del qual segueix. La obra de Dionís, en els diferents noms, forma un tot orgànich, començant per les *Hypotyposés*

(74) Migne, P. L., Tom. xli, col. 225.

(75) Migne, P. L., Tom. xxxii, xxxvi y xl passim.

(ἡ ποταπώσεως), avny perdudes, considerant a Deu en si mateix, y, passant pels tractats *De coelesti hierarchia* y *De ecclesiastica hierarchia*, en quant entre Deu y l'home per a la seva governació y fi hi ha una jerarquia de la què es espill la terrenal, entra, en el llibre *De divinis nominibus*, en la explicació de les perfeccions de Deu, ja per medi dels noms que li dona la Sagrada Escripura, ja per l'analogia de les criatures, per acabar, després d'haverlo nomenat ἀνώγειος y πολυωνύμιος, ab el suptilíssim y complementari llibre *De mystica theologia*, hont ens diu que la nostra intel·ligència, ab son apetit de lo diví, després d'haverse purificat, s'axeca mitjançant les ales del diví amor vers Deu per a ésser absorvida y arrebatada fóra de si en el conexement y amor d'Aquell (76). Malgrat Dionís situarnos en plena alegoria y simbolisme y semblar retornarnos als estats ascètic y extàtic de la escola alexandrina precristiana, la seva obra es teista y no panteista, encara que la seva terminología obscura y la exaltació ab que sempre parla han servit massa freqüentment per a interpretacions panteistes, de les que'l misticisme filosòfic heterodoxe se'n ha ben aprofitat.

Mentres Boeci (77) (a. 525) acabava de fer entrar en la Europa occidental a Porfiri per medi dels seus *Dialogi II in Porphyrium a Victorino translati* y dels *Commentariorum in Porphyrium a se translatus libri V*, y Cassiodor (78) ens traduhia al llatí (a. 560) algunes *Hypotyposes* de Clement Alexandrí que se'ns han conservat en les seves *Complexiones in Epistolas Epistolarum*, la obra, neo-platònica com les anteriors, de Dionís estava destinada a grans conseqüències: per un cantó el seu entusiasta admirador S. Màxim (79) (a. 662) se'n fa'l propagandista incansable per Orient per medi dels seus *Commentaria* ò *Scholia in Sancti Dionysii Areopagitae Opera*, Hilduinus (80) (a. 840) abat de Sant Dionís publicà en llatí les *Areopagica sive vita S. Dionysii cum praevis Hilduini Epistolis*; per altre cantó el monjo anglès Joan Scot Evrigena (81) († 884) ple de Sant Agustí, Boeci y M. Cape-

(76) Migne, P. G. Tom. III, col. 119, 586, 997 Cf. la *Epist. prima*, col. 1065 y *Epist. V.*, col. 1073.

(77) Migne, P. L., LXIII, col. 9 y col. 71.

(78) Migne, P. L., Tom. LXX, col. 1321.

(79) Migne, P. G. Tom. IV, col. 29-415; cf. Wulf, *op. laud.*, pàg. 102; P. L., Tom. CXXII per Scot *Versio ambiguum Sancti Maximi*, col. 1193.

(80) Migne, P. L. Tom. CVI, col. 15, 23.

(81) Migne, P. L. Tom. CXXII, *Expositiones seu Glossae super hierarchiam coelestem S. Dionysii*, col. 125; *Expositiones seu Glossae in mysticam Theologiam S. Dionysii*, col. 267; *Versio operum Sancti Dionysii Areopagitae*, col. 1023; *Liber I De hierarchia coelesti*, col.

lla, a mitjans del segle IX establert a l'escola palatina de Carles el Calvo, tradueix directament del grech al llatí l'obra completa de Sant Dionís, il·lustrantla ab *Gloses* y ab les de la *Versio ambiguum Sancti Maximi*, y l'incorpora ja del tot y ab nom propi al mon teològich religiós occidental; *Huch de S. Victor* (82) († 1142) torna sobre l'obra del pseudo-Dionís, revisant la de Scot y, una vegada depurada aquesta d'escepticisme y panteisme, la exten publicant una serie d'opúscols, qual base es sempre, com en Sant Agustí, el conexement de si mateix y la introspecció, la que, mitjançant el conexement y amor de Deu, armònicament acaba en l'il·luminació mística (83). Totes aquestes corrents, cada vegada més potentíssimes, més amples, més intenses y disperses, tingueren llur canal armonisador y metodisador en la escola franciscana per medi del selecte augustiní, esperit conservador de l'antiga y sòlida escolàstica y sintètic Doctor Seràfich *Sant Bonaventura* (1221-1274), representant de la tendència intel·lectual dins la doble primitiva corrent franciscana (84), sens per axò oblidar l'element afectiu que conreà profundament y extensament, després d'haver també retut y de retre constantment l'homenatge al Areopagita, abeurantse en Sant Bernat y desenrotllant la obra d'Huch y Ricart de Sant Victor, en els conegudissims Opúscols com el *Breviloquium*, *Soliloquium* y principalment en el *De septem gradibus contemplationis* y l'*Itinerarium mentis ad Deum*, (85) fi y compendi de la mística contemplativa ab la que, per medi de set carreres ascensionals, arriba l'ànima, emportada per la gracia, al repòs, al èxtasi, terme d'aquesta gradació ascendent hont aquella's delecta en l'infinit; aquest es l'objecte de la *Theologia mystica* y de tota sapiència en l'opúscol *De reductione artium ad Theologiam*. La

1035; *Liber II De ecclesiastica hierarchia*, col. 1069; *Liber III De divinis nominibus*, col. 1111; *Epistolae diversae S. Dionysii*, col. 1175; *Versio ambiguum S. Maximi*, col. 1193.

(82) Migne, P. L. Tom. CLXXV, *Commentariorum genuinorum in Hierarchiam coelestem S. Dionysii Areopagite libri X*, col. 923.

(83) Migne, P. L. T. CLXXVI, *De vanitate mundi*, col. 702; *Libellus de modo dicendi et meditandi*, col. 875; *Expositio in Regulam S. Agustini*, col. 881; *Liber de institutione novitiorum*, col. 925; *De modo orandi*, col. 977; *De meditandi artificio*, col. 993, T. CLXXVII, *Libellus de canone mystici libaminis*, col. 455.

(84) *Johannes Jørgensen, San Francisco*, biografia por ..., trad. por Ramon M. Tenreiro, Madrid, 1916, p. 416.

(85) S. R. E. Card. Bonaventura, *Opera omnia*, París, 1866, L. Vivès: Tom. VII, *Breviloquium*, p. 240; *De ecclesiastica hierarchia*, p. 437; *De reductione artium ad Theologiam*, p. 498. — T. VIII, *Mystica Theologia*. — T. XII, *Itinerarium mentis ad Deum*, sp. cap. I, II, III, fins al VI; *Incendium amoris*, p. 22; *Amatorium*, p. 38; *Soliloquium*, p. 85; *De septem gradibus contemplationis*, p. 183.

síntesi bonaventuriana era ja el fruyt madur, harmònich y integral del misticisme contemplatiu, l'immediat model vivent del qual havia estat S. Francesch, «aquell cavaller y trovador y jotglar de Deu, encarregat d'arecar els cors y òmplirlos d'espiritualíssima alegria», d'aquell cantayre al germà Sol, qui, lligat amorosíssimament ab totes les criatures, les convidava a una suprema y total simfonia plena de sa y equilibrat optimisme y del panfilisme mediterrani més cristianíssim, aquell *poverello*, discretíssim indigent de teologia especulativa y de sentiment riquíssim qui viu fortament les últimes eclosions de la complexa vida mitgeval, creant, a lo Giotto y a lo Dant, ab suavíssima humanisació, el Crist franciscà en evitació de que'ls framenors fossin una Ordre sabia y erudita com l'altra contemporania (86).

Ara bé, en aquest ja massa llarch procés de la corrent mística cristiana, hi hà moments en que es difícil, per no dir impossible, distingir quines són les aygues propies y quines les orientals no cristianes de que havem ja parlat, car se fonen en dissolució tan perfecta, que llurs components formen un tot orgànich per assimilació interna y completa. Hont la topada d'aquesta doble corrent (cristiana occidental y no cristiana-oriental) es més manifesta, com a confluència de les dos aygues qui pugnen per barrejar-se en una nova dissolució y hont alguns moments ho conseguexen, es en el nostre iluminat *Ramón Lull* (1235-1315), el Doctor romàntich, primer místich ibèrich en ordre del temps. Aquest místich reuneix les condicions necessaries apuntades, de simbolisme, unió ab Deu y fè afectiva; es també, com a framenor, un bon cantayre qui anava terres enllà a predicar «les santes Virtuts que fan l'ànima bona y feliç»; es el solitari en la montanya de Randa hont imagina la seva *Ars universalis*; qual sistema es un sistema teosòfich, utopista y platònich; es l'infantívol racionalista (?); el popular, harmònich, simbolista; alegòrich, esquemàtich, novelesch y rimayre; es el cabalista cristià y l'heroych creuat contra l'Averroisme en la *Declaratio per modum dialogi*; ab el seu tracte y convivència ab els musulmans penetrant en un mon d'especulacions místiques y subtils, desconegudes fins allavors, es el *sufi* cristià; es el càlit verb català de la metafísica vulgarisada; es el gran místich en quals concepcions hi hà quelcom d'elaboració propia, car, com diu el nostre gran mestre Dr. Torras: «Essent la mística amor a la Veritat eterna lo motor del pensament lulià, no deu estranyarnos lo caràcter de la doctriha, ni certes antinomies qu'en ella's reparan. Lo místich no te mestre, ni te mida; es un explorador d'es-

(86) *Jørgensen, op. laud.* p. 311, 415 y passim.

»pays desconeguts; son conexement es experimental, no científich, »essencialment individual, corresponent a les seves facultats; y »així com de molts viatjants qui passen per un mateix pays cada »hú ne reb una impressió diferent y'n dona descripcions diverses, »de la mateixa manera, en lo regne de la Veritat, la exploració feta »en les místiques elevacions de la inteligencia humana no es lo camí »segur, no es lo mètode establert per la instrucció dels homens, y no »obstant la Iglesia nos recòmana als doctors místichs y'ns retrau sos »pensaments esplèndits, com també aprofitam la llum intelectual »dels poetes, sens que, emperò, los prengam per mestres de la cien- »cia. Perque la activitat intelectual del beato Ramon Lull era mo- »guda per la amor, se distingi per una feconditat extraordinaria, »puig la feconditat naix de la amor» (87). Fou un vident abans que un rahonador, faltat de sentit pràctich, qui no encaxà ab la realitat de les còses; es el framenor qui anava vestit de suavitats d'amor y dolçures d'un ritme agradable, qui cantà les còses divines ab canço eterna de veritat; es el pregon comentador de la divina hermosura y el somniador qui vol que'ls demés somniin els seus somnis. Segueix l'Amat per carreres il·luminades d'amors, vivint de pensaments perque l'Amat conté totes les còses; es l'aymador qui axeca son vol per a conseguir l'Amat qui obre totes les portes als fidels y humils amadors perque es Llum infinida, Camí esplendorós y Vida eterna. Com alegorista, no podia per menys que copsar el simbolisme oriental en el *Cantars dels Cantars*, ja precedit, en aquesta labor, per tots els alegoristes axí que prengueren contacte ab la sabor dolcíssima del misticisme afectiu; d'ahont també l'afició a comentar y viure l'Evangeli y visió apocalíptica de Sant Joan, y, perque es obra del Amat, glosar l'*Oració Dominical* y també la *Salutació Angèlica* que tantes fretures de desig donen als místichs y en especial al nostre Lull.

La mística lulliana, lo mateix que la seva teologia y filosofia, està impregnada d'un fort proselitisme, d'un esperit de lluyta y controvèrsia al ensemps que d'atracció, ja que ell volia, — en el seu esperit cavallerech, visionari y optimista mancat de sentit pràctich, — constituir l'ordre mixt de cavallers-monjos que, instruits en llengües orientals, seguint les petjades científiques de Roger Bacó, anessin tots plegats en pacífica creuada a la conquesta dels infidels ab les armes de la ciència y de la fè (88). Així no té res

(87) J. Torras y Bages, *La tradició catalana*, Vich, 1906, p. 238 y seg.

(88) *Boletín de la R. A. de Buenas Letras* (1915), a. xv, n.º 58, p. 89 y seg.

d'estrany que, si per un cantó copsà en En Mohidin (89) les principals idees y fins paraules per als *Cent noms de Deus*, també arribà a les més pregoneres *distincions* ascètic-místiques en el *Llibre de Contemplació en Deu*, per asserenarse endintzantse en les profunditats de l'ànima amorosa de Deu en *El arbre de Philosophia d'Amor*, y seguir en Randa y Miramar les petjades d'una didascalia en el *Llibre de Blanquerna*, el qual devia tenir una suprema culminació en la distinció *Del llibre de Amich e Amat* y en l'*Art de Contemplació*, que foren precedides y potser foren l'excitant per a En Mohidin, Ibn Gebirol y Algazzalí, en les contemplacions conseguides baix la direcció del mestre solitari y abstret de la vida cotidiana (90); per altre cantó, veyèm a n'En Lull dialogar en disputa escolàstica per a vencer el seu adversari en la *Disputatio Raymundi Christiani et Homerii Sarraceni* per medi dels procediments d'Algazzalí en la seva disputa ab els filosòfs, forma aquesta ja coneguda dintre la tradició patristica y que, sobre'l mateix tema, he recollit: com el *Dialogus cum Triphone* de S. Justí Martir (91) (s. II), la *Diceptatio Christiani et Sarraceni* de Sant Joan Damascé (92) (s. VIII), el *Dialogus inter Christianum et iudaeum de fide catholica* de Guillem de Champeaux (93) (s. XII), el *Dialogus inter Christianum et iudaeum* de Rupert Abat de Sant Heribert (94) (s. XII), la *Historia metrica de Mahumete* de Sant Hildebert (95) (s. XII), el *Dialogus inter philosophum Christianum et iudaeum* de Pere Abelart (96) (s. XII) y les obres de Robert de Toledo (?) (97) *Summula de Secta saracenorum* y *Libri II adversus nefandam saracenorum sectam* (s. XII).

L'acció de l'obra filosòfic-teològica del Beat Ramon Lull, encara que de gegant y ab les despulles de la qual molts han vestit y altres poden de bell nou aprofitarse, devia desaparèixer y desaparègué perquè'l seu exotisme y procediments cabalístichs podien

(89) *Asín, Homenaje a Menéndez y Pelayo*. Estudios de erudición española con un Prólogo de D. Juan Valera, Madrid, 1899, 2 vol. T. II, p. 217. *Mohidin; Asín, Algazel, op. laud.*, p. 217-236.—Cf. *J. Ribera, Homenaje* ..., t. II, p. 191-216. *Orígenes de la filosofía de Raimundo Lulio*.

(90) No citem llibre per llibre del B. R. Lull per utilitzar l'edició mallorquina prou coneguda.

(91) Migne, P. G. T. VI.

(92) Migne, P. G. T. XCIV, col. 1585.

(93) Migne, P. L. T. CLXIII, col. 1045.

(94) Migne, P. L. T. CLXX, col. 559.

(95) Migne, P. L. T. CLXXI, col. 1343.

(96) Migne, P. L. T. CLXXVIII, col. 1609.

(97) Migne, P. L. Tom. CLXXXIX, col. 649, 651 y 659.

formar una secta d'iniciats qui lluytessin ab els escolàstichs-tomistes, però no podia crear una escola ab prosèlits qui visquessin la seva doctrina y, suaument, com fontana de veritat, l'anessin expandint per la terra per a sadollar tants assedegats de llum que cerquen claretats per entre les tenebres de llurs inquietuts y torments. No passà axí ab el misticisme lulià. Aquest, si bé de moment quedà apaybagat dintre les estridencies y lluyfes dels primers lullistes, era flor massa exquisida per a que morís y la seva llevar no fructifiqués ab delicadíssimes feconditats dins el verger místich; y, mentres avuy que'l renaxement català, com a integral que deu ésser, no pot descuydar l'element equilibrador religiós de nostres avantpassats a la guisa del malhaurat Mestre y Doctor Torras, devèm dòldre'ns de què en altre temps la continuïtat externa y visible de la corrent mística luliana no'ns sigui prou coneguda per a afirmar-la en tota sa integritat; ans creyèm que, de moment, aquesta visibilitat desaparegué, per a sortir la seva acció en les formes ja completament fusionades de després del Renaixement, y per a obtenir brotada tan maravellosa en manifestacions pietoses d'ascetisme; car convé esmentar qu'en el Beat Lull acaba'l misticisme, quals superposicions cristianes y no cristianes podèm seguir casi fil per randa; després d'ell, encara que ho endevinèm y fins en algun cas poguèm afirmar que sense aquestes no s'expliquen aquelles, la fusió es ja tan complerta y l'assimilació s'es feta ja tan cristiana, pel predomini bonaventurià —de qui'l *Breviloquium* y l'*Itinerarium mentis ad Deum* són el pà espiritual cotidià de les ànimes afamades de vida perfecta,—que sols pels antecedents a la època se poden esbrinar concomitancies y influencies externes en l'element totalment cristià, malgrat les afirmacions dels propis autors de beure en les fonts mediates de *Plató*, *Plotinus* y del últim influent no cristià *León Hebreo* «qual *Philographia*, monument del platonisme, el més notable del segle XVI» es una filosofia ò dolcíssima y armònica doctrina d'amor, «la tercera part de la qual nos recorda el *Fons vitae* de Ibn Gebirol, sense fernes oblidar els lligams que l'unien ab algunes idees emanatistes d'Averroes y Maimònides y ab la escola platònica de Florencia.»

Després del B. Ramon Lull se tancà, fins a Santa Teresa de Jesús y Sant Joan de la Creu, el cicle del misticisme hispànic propiament tal, que per uns moments tingué esplèndida y divina manifestació en el ritme, generalment mitjà, del esperit religiós ibèric.

Durant aquesta solució de continuïtat y la que seguí als altres dos verament místichs, Santa Teresa de Jesús y Sant Joan de la Creu nomenats, ens trobèm ab ascetes y ab erudits del misticisme, sobre qual concepte escriuen, el comenten y l'illustren ab mara-

vellosos gloses; són tots ordenats y discretíssims sens aquells desgaments y esgarriances de lo sublim que trobem a cada pas en les meditacions del verdader y viscut misticisme. Se coneix desseguida l'home qu'escriu metòdicament segons un plan y ensenyament previ dintre la cetla d'estudi ab el llibre al devant, sense poder presentarse com a model d'experiencia propia; són eloqüents, elegants en el dir, ordenadíssims, anant fàcilment del autor cristià a la cita del autor pagà y retent tribut a llur condició clàssica-humanista y a la filosofia escolar y escrivint la major part d'ells en llengua vulgar. Unes vegades se'ls decelen les petjades del ja popular y ascètic Tomàs de Kempis (1380-1471) qual titol *De Contemptu mundi* y procediment devot podèm seguir des de Sant Agustí ab el *Sermo de contemptu mundi* (98), Joan Carpatius (s. v) (qui en els *Capita hortatoria* (99) segueix el mateix sistema preceptiu de màximes ascètiques), Sant Euqueri (s. v) ab l'*Epistola de contemptu mundi et saecularis philosophiae* (100), Sant Leandre (s. vi) ab la *Regula seu Liber de institutione virginum et contemptu mundi* (101) per als clergues de vida en comú que després professà T. de Kempis, Sant Isaach el Siri (s. vii) ab el *Liber de contemptu mundi* quals capítols VI, XXV, XXVI y XLVI se ditien reproduhits en el Kempis (102), Sant Pere Damià (s. xi) ab son *Apologeticus de contemptu mundi* (103), Sant Anselm (s. xii) ab el *Carmen de contemptu mundi* (104), Innocenci III Papa (s. xii) ab els *Libri III de mundi contemptu* (105); altres vegades els escriptors segueixen els procediments exemplaristes del Canciller Joan Gerson (1364-1429) beguts en el admirable Ruysbroeck (1293-1381) en qual Comunitat de Bruges vivi, y en l'auster Gerard Groot (1340-1384), fundador dels Germans de vida comú en qual Comunitat de Deventer se trobà el V. Tomàs de Kempis; uns y altres fills espirituals de l'obra immediata de Sant Bonaventura, tenint com a últimes manifestacions d'aquest període y d'aquests autors

(98) Migne, P. L. Tom. XL, col. 1215.

(99) Migne, P. G. Tom. LXXXV, col. 791-826 y 1837-1860.

(100) Migne, P. L. Tom. L, col. 711.

(101) Migne, P. L. Tom. LXXII, col. 893.

(102) Migne, P. G. col. 811; Cap. VI, *De contemplatione rerum*, col. 816; Cap. XXV, *De privatione consolationis spiritualis* col. 852. Cap. XXVI *De tribus ordinibus quibus homo proficit*, col. 854; Capítol XLVI, *De conversatione spirituali*, col. 873.

(103) Migne, P. L. Tom. CXLV, col. 251. Cf. *De fluxa mundi gloria et saeculi despectione*, col. 807.

(104) Migne, P. L. Tom. CLVIII, col. 687.

(105) Migne, P. L. Tom. CCXVII, col. 701.

a Dionís Cartoxà (1402-1471), —els opúscols del qual se reclamen de S. Agustí, del pseudo-Dionís, de S. Bonaventura y de Ruisbroeck— y a aquells models tan vivents en les deformacions populars y que tant d'èxit devien tenir en l'obra de Jacobo de Voraggio (1230-1298) baix el títol de *Flos Sanctorum* que passà a totes les literatures populars y que, juntament ab el *Palladius*, les *Apophthegmata Patrum*, el *Paradisus*, el *Pratum spirituale* y la *Scala Paradisi* de Sant Joan Climach (106), devien fer les delícies dels nostres ascetes y devots, divulgades les obres d'aquells per traduccions y fragments en tots els autors; altres vegades la font de l'inspiració devota y meditativa són, ademés d'alguna Apocalipsi, els Evangelis Apòcrifs, especialment els dedicats a narrar l'infància de Jesús, y la passió y descens al infern, que tant s'expandiren en llur forma fragmentaria popular, de la que'm permetreu vos citi el *Genesis d'Escriptura* del nostre Guillem Serra (1451) y la *Vita Christi* de la candorosíssima Isabel de Villena (1430) qui tan influí en la Venerable Agreda Sor Maria de Jesús en la *Mística ciudad de Dios*.

No pot negarse que l'aucllada no es poch nombrosa, cada hu cantant, axò sí, més ab la refilada apresa dels altres; a la que també, es veritat, s'hi afegexen petites tornades, algunes cadencies propies, però sense poder arribar als llençaments d'un rossinyol. Al dir axò, Deu nos lliuri de voler negàrlos el seu propi valor, que es prou gran: tan sols volèm cenyir a son propi concepte'l de místich, del que se n'es abusat massa. No tenim la pretensió, que seria fatuitat en aquest cas, d'haver resseguit tota la producció devota espanyola, extensíssima, però sí quan menys als principals representants de cada escola, que, a volerlos resseguir fins a la totalitat de la producció, no tindriem més remey que agrupar-los, segons el criteri d'En Menéndez y Pelayo, per ordres religioses. Tots ells, fora dels dos reformadors carmelites esmentats, apareixen com a metodisadors, comentadors y glosadors de lo sentit, viscut y escrit pels veraders místichs, són lo que se'n diuen *els escriptors de la poètica després dels poetes*. Aquest es el valor que deu donarse a l'obra del framenor Huch de Barriols (1272), al *Breviari d'amor* de Fr. Ermengol (1288), *Del menyspreu del món* de Fr. Ramon Ros (1320), a l'*Escala de contemplació* del dominich Anton Canals, als *Diàlechs* de Sant Gregori, traduïts per Bernat Oller (1340), al *Crestià, Pastorale, Libre dels Angels, Scala Dei, Tractat de Contemplació, Cercapau*, etc. verdadera enciclopèdia devota y ascètica del franciscà Francesch

(106) Cf. nota 33, 38 y altres. Les *Apophthegmata*, com un apèndix a *Palladi*. Vegis Migne, P. G. Tom LXV, col. 71-441.

Eximenis (1409), a la *Vita Christi* de Sor Isabel de Villena (1430), al *De ordinatione animae* del Abat Isaac (1497), al *Exercitatorio de la vida espiritual* de García de Cisneros (1500), al *Arte de amar a Dios* imprès a Barcelona en 1513 per Carles Amorós, a la *Fuente de Vida*, per un framenor, imprès, a Medina del Campo en 1542, al *Purificador de la conciencia* per Fr. Agustín Esbaroya (1552), a la *Doctrina christiana del ermitaño y del niño* por Andrés Flórez (1552), al B. Joan d'Avila qual Glosa al psalm 44 *audi filia* nos recorda al *audi ancilla Christi* de Sant Atanasi, al tema de la Epistola de Sant Jeroni a Santa Eustoqui y qual traducció refosa llegirem en un manuscrit català dels segles xiv-xv en la Biblioteca Provincial de Tarragona y que comença *Oges filla*, a Fr. Lluís de Lleó, Fr. Diego d'Estella, Sant Pere d'Alcàntara, Fr. Lluís de Granada, P. Malón de Chaide, Fr. Joan dels Angels, Villacastin, P. Gracián de la Madre de Dios y tants y tants altres més, ja prou coneguts de tothom, altres perduts per sempre, restant-ne no més la nota bibliogràfica, y altres en el fons de les llibreríes y biblioteques esperant la piadosa mà que'ls retorni a la llum; però tots ells anaven aportant l'humil pedra qui devia bastir el pedestal y ornar ab auriola les esplèndides y opulents figures dels dos místichs, propiament tals, de parla castellana ja esmentats, els quals—ab contrast al altre també místich, el nostre Lull en qui's veu sempre'l teòlech y'l filosof que fins en el *Llibre de Amich e Amat* no's descuyda de les costums d'argumentar—se presenten més psicòlechs, més íntims, més desbordants, sens per axò dexar d'ésser ascètics-pràctichs al empendre la reforma carmelitana. D'aquests dos místichs han fet estudis prou acurats, per a pretendre ferne jo un de nou, encara que per la meua tesi me basta l'afirmació no discutible del seu misticisme; además de que les influències passives directes són ja totes cristianes y d'importació y quasi sempre de segona ò tercera mà, qui comencen ab l'obra de Sant Jeroni, Sant Agustí, el pseudo-Dionís per medi de Sant Bonaventura, no en llurs edicions directes, sinó més aviat en les obres pietoses ascètiques qual element místich traspuava per totes les entrameses dels seus conceptes y acaben ab els popularíssims Kempis, Ruysbroeck, Tauler, Suso, Eckart, Gersón y molts altres que'ns seria enutjós y no prou útil classificar.

Com tots els místichs, els dos castellans conreuaren també'l simbolisme: la *Noche oscura del alma* es conegudíssima en les ascensions ascètic-místiques; el *Castillo interior* es forma cavallaresca de la literatura simbòlica de que'n van plenes la pintura y les obres teològiques devotes; en un y' altres esplays, defalliments y visions del Amat són l'obra del nodriment continuat en el Cantar dels Cantars y Evangeli de Sant Joan, començat en la

escola alexandrina per a termenar en la glosa-traducció plena de justesa y viu sentiment de Fr. Lluís de Lleó. Les ascensions a la montanya del Carmel y'l *Camí de perfecció* ens recorden les ensenyances y austeritats sintetisades en la escola de Sant Joan Climach; mentres que la suau y càlida, desfogada y lírica, robusta y tendra poesia dels dos germans carmelites ens recorda les produccions de la patristica, des de Sant Sofroni fins a les del nostre Lull en el *Conhort*, y les *Llahors a Nostra Dona*, a Malon de Chaide en la *Conversión de Magdalena* y al classicíssim Lluís de Lleó ab les estancies de la vida retirada. Ells també volen la unió ab Deu y la conseguexen, les llurs descripcions de la qual són d'un realisme com a dada psicològica y d'un idealisme com a intuició que'ns tansporta. Així mateix la seva fè es afectiva, amorosa, intuitiva, de conjunció de cor. En una paraula son verament, propiament, com el nostre Beat Lull, místichs, místichs de debó.

Fòra d'aquests tres místichs, no n'he sabut trobar d'altres. He vist y gustat guspires petites y passatgeres que'ns demostren que'ls llançaments amorosos, mediats del Beat Ramon Lull y'ls immediats de Santa Teresa y Sant Joan de la Creu, no s'han estingit sense dexar rastre, com rès se pert y extingueix quan té un valor formal en la vida espiritual fortament sentida. Però axò era ja un refinament, era una sensibilitat y vida de fè extraordinaria, y ningú desconeix que lo extraordinari, com els refinaments, porta per als successors els germens de disminució y debilitació per la impossibilitat moral de tota extraordinaria continuïtat; així mateix, com tota florida massa intensa, massa viva, massa pujada de color, ja ens diu que'l séu mustiament es proper y que l'arbre necessita descans per a tornar més tart a florir. Repetint, donchs, una idea ja exposada, dirèm que'ls que seguiràn seràn rapsodes que aniràn repetint la mateixa cançó escrita y viscuda pels tres grans cantayres hispànichs del amor diví, fins y tant que se'n redreci un altre que, ab volada d'àliga y refilets de rossinyol, ens recordi els mestres quals lliçons acabèm prou ràpidament de resseguir.

Havèm, ja donchs, arribat al terme que preteniem aconseguir; havèm ja sentides les dades del present treball; penso que la tesi del misticisme hispànich, com a flor indígena y fruyt genuhí d'habitual estada en el terror ibèrich, queda mólt desvirtuada, qu'es un cas frapant de *megalosís*, y que potser en l'advenir no convindrà anar ma sa depressa en acceptar aytal jutjament, tingut fins ara com definitiu.

Ara, Senyors Acadèmichs, no més me resta encomanarme a la vostra reconeguda indulgencia y pregar a Deu que, al acabar aquesta lectura, m'haguèu pogut considerar menys indigne de pertanyer al vostre sapientíssim clos. — HE DIT.

NOTES COMPLEMENTARIÉS DE LES DEL TEXT

J. AMADOR DE LOS RÍOS, *Historia crítica de la Literatura Española*, Madrid, 1861-63.

M. ASÍN Y PALACIOS, *Homenaje a Menéndez y Pelayo*. Estudios de erudición española con un prólogo de D. Juan Valera, Madrid, 1899. Tomo, II, p. 217, *Mohidin*.—*Algazel: Dogmática, moral, ascética*, Zaragoza, 1904.—*Mélanges de la Faculté orientale. La Mystique de Al-gazzali*, Beyrouth (Syrie), 1914.

ÁVILA, B. M^{ro}. JUAN DE, *Obras*, Madrid, 1894.

BEDA VEN, *Patrologia Latina* t. 90. *Sententiae seu axiomata philosophica ex Aristotele etc. collecta*, col. 965.

BERNARDUS, S., *Patrologia latina*, T. 128, *Liber de diligendo Deo*, col. 971, T. 124, *Tractatus de interiori domo seu de conscientia aedificanda*, col. 507.—*Vitis mystica seu liber De passione Domini*, columna 635.

BONAVENTURA, S. R. E. Card., *Opera omnia*, París 1866, L. Vives.

BONILLA Y SAN MARTÍN, *Historia de la Filosofía Española* (desde los tiempos primitivos hasta el siglo XII), Madrid, 1908.—(Siglos VIII-XII: judíos), Madrid, 1911.

BRUNSCHVIGG, *Blaise Pascal*, París, 1913.

CARRA DE VAUX, *Gazali*, París, 1902.

THE CATHOLIC ENCYCLOPAEDIA, New-York, 1907.

S. CIRILLUS, *Patrologia latina*, T. 69, *Glaphyra, Fragmenta in Cantica Canticorum*, col. 1277.

R. CORNELY, *Historiae et criticae introductionis in U. T. libros sacros compendium*, París, 1900.

D. DIONYSIUS CART, *Opera omnia*, Monstrolii, 1896.

DUCHESNE, *Histoire ancienne de l'Eglise*, París, 1906-08. — *Los seis primeros siglos de la Iglesia*, trad. por P. Rodríguez O. S. A. Barcelona, 1910-11.

THE ENCYCLOPAEDIA Britannica, Cambridge, 1910.

EVAGIRIUS, *Patrologia Graeca*, T. 40, *Fragmenta in Dionysium Areopagitam*, col. 1286.

FASTIDIUS, *Patrologia latina*, T. 50, *Liber De vita Christiana*, col. 383.

F. FERNÁNDEZ Y GONZÁLEZ, *Primeros pobladores históricos de la Península Ibérica*, Madrid, 1890.

FLÓREZ, *España Sagrada*.

X. FUNCK, *Kirchengeschichte*, 1907, trad. por el P. Ruiz Amado, Barcelona, 1908.

L. GETINO, *El averroismo teológico de Santo Tomás de Aquino*, Vergara, 1906.

Á. GÓMEZ IZQUIERDO, *Historia de la Filosofía del siglo XIX*, Zaragoza, 1903.—*Estudios de Asín y Palacios sobre la Filosofía musulmana*, Madrid, 1914.

GRANDEGEORGE, *Saint Agustin et le néo-platonisme*, París, 1896.

HERGENRÖTHER, CARD. *Historia de la Iglesia*, trad. por F. García Ayuso, Madrid, 1884-89.

HONORIUS, *Patrologia latina*, T. 172 *Commentarius in Timaeum Platonis*, col. 245.

H. HURTER, *Nomenclator Litterarius Theologiae catholicae*, Oeniponte, 1903-06. — *Theologiae dogmaticae Compendium*, Oeniponte, 1885.

JESÚS, SANTA TERESA DE, *Obras*, por D. Vicente de La Fuente, Madrid, 1881.

J. JÖRGENSEN, *Saint François d'Assise, sa vie et son œuvre*, traducido por T. Wyzewa, París, 1909. — Trad. cast. por R. M. Tenreiro, Madrid, 1916.

S. JUAN DE LA CRUZ, *Obras espirituales*, Sevilla, 1703.

KNÖPFLE, L. *Manual de Historia Eclesiástica*, trad. por M. Hernández Villaseca, Friburgo, 1908.

P. LAGRANGE, *La Philosophie religieuse d'Epictète et le Christianisme*. — *Revue Biblique*. Jan-Avril, 1912.

V. DE LA FUENTE, *Historia Eclesiástica de España*, Barcelona, 1855-59.

LE CAMUS, *Los orígenes del Cristianismo*, trad. por Juan B. Codina, Barcelona, 1909.

MASDEU, *Historia crítica de España*.

M. MENÉNDEZ Y PELAYO, *Historia de los Heterodoxos Españoles*, 1.ª y 2.ª edic. — *Historia de las ideas Estéticas*. — *Historia de la Novela*.

MIGNE, *Patrologia Latina*. — *Patrologia Graeca*.

NICOLÁS ANTONIO, *Bibliotheca hispana vetus*, Madrid, 1738.

ORIGENES, *Patrologia Graeca*, T. 13, *Homiliae in Canticum Cantorum*, col. 37-183.

F. PICAVET, *L'Histoire des rapports de la Théologie et de la Philosophie*, París, 1888. — *Essais sur l'Histoire générale et comparée des Théologies et des Philosophies médiévales*, París, 1913.

PLOTÍN, *Ennéades*... por M.-N. Bouillet, París, 1867.

RAZÓN Y FE, *Rev.*, Mayo, 1914.

S. REINACH, *Orpheus*, París, 1908.

E. RENAN, *Averroés et l'Averroïsme*, París, 1893. — *Islamisme et la Science*, París, 1862.

J. RIBERA, *Orígenes de Filosofía de Raimundo Lulio*, Madrid, 1899. V. Asín, *Homenaje*.

ROSSENBACH, *Étude critique sur le mysticisme moderne*, *Revue Phil.* t. XXXIV.

ROUSSELOT, *Los Místicos Españoles*, Barcelona, 1917.

RUBÍO Y BALAGUER J. *La lógica de Gazzali, posada en rims per En Ramon Lull*, Anuari del Institut d'Estudis catalans, MCMXIII-IV.

TAIUS, *Patrologia latina*, T. 80, *Libri V. Sententiarum*, col. 731.

TORRAS Y BAGES, J. *La tradició catalana*, Vich, 1906.

F. TORRES AMAT, *Memorias para ayudar a formar un Diccionario crítico de los Escritores catalanes*, Barcelona, 1836.

THULIÉ, *La mystique divine, diabolique et naturelle*, des Theologiens, París.

WETZER UND WELTE'S, *Kirchenlexikon*, Freiburg in Br. 1889-1901.

M. WULF, *Histoire de la Philosophie médiévale*, Louvain, 1912.

CONTESTACIÓ

DEL

DR. D. JOAN B. CODINA Y FORMOSA

SENYORS ACADEMICHS:

La tasca que m'havèu encomanada m'es molt plahent, però un poch enutjosa. Plahent, en primer lloch, com a encàrrech vostre, qu'es una honor que vos agrahech; plahent endemés, car si be actes com lo d'avuy tenen sempre com un deix, com un regust de tristor, al recordarnos que ahir un company nos digué: *adéu y a reveure*, partint més ò menys soptadament per les misterioses regions de la llum; ab tot, actes solemnes com lo que estèm celebrant, ho són de gaudiment vertader, en quant signifiquen la perpetuació de nostra benvolguda Academia.

Mes, per altra part, aquesta senzilla presentació reglamentaria m'es un xich fadigosa. Rahó com. Puix tinch que fer breument memoria de la valua del candidat, voldria ferho ab lo desapropri més complert; y com que axò no m'es possible, heus-ací lo que'm molesta.

Compendreu que no puch fer esment dels mèrits literaris del nostre nou company ab tot desinterès, si vos dich que'ls lligams que d'avuy endevant m'uniran ab ell com a acadèmic, venen tan sols a reforçar los lligams que ja'ns unien per rahó de son càrrech de professor de Llatinitat y Humanitats en nostre Seminari; y que tots aquests lligams són fills d'una comunió d'esperits nascuda en jorns ja llunyans, quan lo doctor Alabart, llavors jovincel, aprengia ab profit les primeres lliçons de les llengües d'Homèr y de Moisés en l'esmentat primer Centre d'ensenyança d'aquest bisbat. Conexent, donchs, les dificultats de ma tasca, perdonèu si la presentació no vos complau.

Lo doctor Alabart hauria sigut un bon llingüista. Ho indicà son primer treball, un article sobre semàntica, dedicat al estudi de la

paraula *vijares*, publicat al començament del any 1906, en la Revista *Montserrat* (1); y ho mostrà clarament la part que prengué en lo *Primer Congrès Internacional de la Llengua Catalana* cap a les derrerries del mateix any. Sentintme encara convalescent, li demani que s'encarregués de llegir mon tema en la *Secció Filològica-Històrica*, y, sobre tot, que's disposés a respondre a les objeccions; lo qual féu ab tant d'acert, que l'acreditada Revista dels Pares de la Companyia de Jesús, los *Études*, parlà de la *erudition et chaleur* ab que havia defensat la tesi *un jeune docteur de grand talent*, M. Alabart (2).

Mes, acabat son bienni a la Universitat Pontificia de Tarragona per a graduarse de doctor en Teologia, la lectura del *Manuel de Philologie classique* per Salomó Reinach, despertant en ell altres forces fins aleshores latents, li feu entreveure horitzons més amples; y, en lo esdevenidor, la ciencia del llenguatge no fou ja la ocupació única y preferida de la seva activitat, sinó que's llençà ab daler pels nous camins que son esperit acabava de ovirar. S'hi llençà ab la empena y l'encoratjament propis dels vinticinch anys, ensemps que ab un sossech y una constança que són més convients a la edat madura.

Y des d'aleshores fins avuy s'ha passat dos lustres, los més florits de la vida del home, dedicat principalment a engrossir lo cabal científich que's proposà amassar; llegint sempre, sempre estudiant, recordant la sentència que'ns ha tramès lo gran metge y pare de la medicina, fill de la petita illa de Cos: *la vida es curta, mes la tasea es llarga* (3); los ha passat recollint molt y escampant ab mesura, car del sapientíssim fill del rey David y de Betsabé ha après que *totes les coses tenen son temps* (4); y per ço que jamay ha oblidat lo consell del famós poeta de Venosa als fills del cònsul L. Calpurni Pisón:

Ja se qu'es ton intent y ton criteri
no dir ni escriure rès que de Minerva
siga en despit; mes si algun dia un'obra
haguesses tu compost, pòrtala a Meci,
ò al teu pare, ò a mi, per la censura
y guàrdala nou anys al escriptori

(1) *Montserrat*, Janer de 1906: Notes de Semàntica catalana.

(2) *Études*, 20 Març 1907: Questions de langue et de littérature catalane.

(3) Hipòcrates: *Aforismi*, I, 1: *Vita brevis, ars vero longa*.

(4) Salomó: *Eclesiastès*, III, 1: *Omnia tempus habent*.

Així te serà fàcil corretgir-la;
paraula dada ja no torna enrera. (5)

Malgrat aquest retrahiment d'uns deu anys, publicà en 1908 lo primer volum d'unes *Efemérides* per a la historia de nostre Seminari (6); treball de col·laboració, però degut principalment a les llargues hores que passà en aquell Arxiu escorcollant plechs y quaderns, encercant un índex històrich amagat entre centenars d'apuntacions no pertanyents al assumpte del llibre.

Tots vosaltres sabèu que des del any 1912 ve publicant en nostre *Boletín* la transcripció ab comentaris propis del manuscrit titolat *Exposició sobre lo libre De civitate Dei de Sant Agustí*.

En 1915 fou publicat son *Discurs inaugural* en que tracta dels estudis fets en nostres dies sobre la filosofia de la edat mitjana, en particular sobre Sant Isidor de Sevilla, los alarbs y Roger Bacon (7).

Germà d'aquest treball es lo *Discurs* que'ns acaba de llegir. Lo problema en ell plantejat es interessant y difícil com ho són totes les enquestes per a reduhir a fórmules més o menys exactes les manifestacions del esperit d'un poble ¿Havèm d'admetre, com semblen reclamarho Rousselot y Ticknor, un genuí misticisme ibèrich, una predisposició de nostra raça al misticisme? O bé, al contrari, ¿tenim una mística que'n podríem dir *corrent*, tal volta més migrada que la de qualsevol altra nació religiosa?

Lo doctor Alabart, després de fixar lo vertader sentit dels mots *misticisme* y *ascetisme*, molt sovint presos erradament com a sinònims, fa una excursió detinguda pels camps de la vida religiosa de nostra península, sens oblidar los desviaments de la heterodoxia; analisa'l misticisme teològich y'l filosòfich; senyala llurs influències actives y passives; de tot axò deduhintne qu'Espanya ha tingut molts autors ascètics que no són pas místics, y que la majoria de nostres autors anomenats místics, ho són de segona mà, com a comentadors y, millor dit, repetidors de la doctrina dels únichs mestres que ab tota propietat merexen aquest títol: En Ramon Lull; Santa Teresa de Jesús y Sant Joan de la Creu. Aquesta es la síntesi del *Discurs*, preuat ramell que no dech manosejar per por d'esfullarlo.

(5) Horaci: *Epistola ad Pisones*, XXIX, 385-390; trad. per Antón M. Fàbregas.

(6) *Efemérides* para la historia del Seminario Conciliar de Barcelona.—El Seminario de Montealegre (1593-1772).

(7) De Philosophia Mediae Aetatis in saeculo nostro.

Casal no estàn pas obertes exclusivament per als esperits ja com-

Senyors Acadèmichs: dos mots, y acabo. Les portes de nostre plerts qui són com a arbres fruyters que ab lo pes de llur regalat tresor se gronxen, s'ajupen y's recolcen sobre l'herbatge qu'encatifa la planícia; ho estàn també per als novençans qui, al fer ofrena de fruyts més o menys nombrosos, però madurs pel calor del enteniment, la fan a l'ensem y sobre tot d'un ferm desig de correspondre al interès ab que se'ls hà assenyalat un setial en aquests àgapes de la inteligencia. En lo doctor Alabart vegèreu un mèrit digne de premi, y endevinàreu una esperança que devia ésser estimulada. Vos felicito y'l felicito. Permetèume que'm felicití a mi mateix, ja que quan se'm preguntà mon parer sobre la proposta a favor de mon amich a fi d'omplenar la vacant produhida per la mort d'un altre amich (q. a. c. s.), responguí sense titubejar, fentme ressò del vostre pensament: crech encertadíssima aquesta elecció; lo vostre candidat val mólt y promet mólt més encara.

HE DIT.